

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

ORGAAN DER VEREENIGING
„OOST EN WEST”

INHOUD: Van het Hoofdbestuur. — Steuncomité-Parijs. — De optocht „Oost en West” in Leiden. — De opstand van Essequebo. — Uit mijn Siameesch Dagboek. — Van Week tot Week. — Kunst, Kunstnijverheid en Huislijf. — Persoverzicht uit de Indische Bladen en Tijdschriften. I. Uit de Europeesche Pers. — II. Uit de Inheemsche en Maleisch-Chineesche Pers. — Oost- en West-Indisch Literatuur-Overzicht. — Suriname. — Curaçao. — Nagekomen Berichten. — Uit den Verre Vreemde. — Ingezonden. — Berichten der Afdelingen. — Mededeelingen. — Bestemd voor uitzending naar Nederlandsch-Indië. — In Nederland aangekomen Verlofgangers. — Financieele Berichten. — Mutatiestaat van 30 September tot 7 October 1931.

VAN HET HOOFDBESTUUR.

Officieele mededeeling.

Nederland te Parijs in 1931.
Gedenkboek van de Nederlandsche Deelneming aan de Internationale Koloniale Tentoonstelling.
Uitgave van de Vereeniging „Oost en West”, ten bate van het Steuncomité Parijs.
Onder Redactie van Dr. H. H. Zeijlstra Fzn., lid van het Hoofdbestuur van „Oost en West”.
Reeds hebben hun medewerking toegezegd de heeren Prof. Dr. L. P. le Cosquino de Bussy, Prof. J. C. van Eerde, P. A. J. Moojen, K. van der Veer, Dr. L. J. van der Waals, Dr. F. C. Wieders, R. Zuyderhoff, D. J. Balfoort en mevr. M. C. van Zeggelen.
Het boek zal worden gedrukt op Kunstdrukpapier en rijk worden geïllustreerd. De prijs zal bedragen f 5.— ingenaaid en f 6.50 in linnen stempelband.

In aansluiting met het vorenstaand worden zij, die foto's of andere afbeeldingen van het inwendige van het oorspronkelijke paviljoen of van verloren gegane voorwerpen onder hunne berusting hebben, uitgenoodigd deze, met bijschrift, te willen toezenden aan den heer Dr. H. H. Zeijlstra Fzn. voornoemd, Singel 1, Deventer, opdat daarvan eventueel gebruik gemaakt kan worden bij de samenstelling van het Gedenkboek.
Desgewenscht ontvangt men een en ander weder terug.

GRATIS!

Zij die met of na 1 October 1931 als lid tot de Vereeniging toetreden (minimum contributie f 5.— 's jaars) ontvangen gratis het „Kolon. Weekblad” over het laatste kwartaal van dit jaar.

Steuncomité-Parijs.

Den schenkers werd het door „Oost en West” uitgegeven werkje „Onze Overzeesche Gewesten” bij wijze van kwitantie en onder dankbetuiging toegezonden.

Zij, die dit boekje onverhoopt niet mochten ontvangen hebben, gelieven hiervan even te berichten, opdat de toezending onverwijld volge.

Gespecificeerde opgave, onder initialen, van de per giro ingekomen gelden van 26 Sept. t/m 2 Oct. Apeldoorn. H. O. f 2.00

Reeds verantwoord van 30 Juni t/m 25 Sept. (Zie vorig K. W.) 38875.23

Kas

Afdracht collecte N. Jong. Verb. 1420.06

Verantw. van 30 Juni af. (Zie vorig Kol. Wkbl.) 2129.15

Geen storting bij het Agentschap der Ned. Handelsmij, alhier.

Verantw. van 30 Juni af (Zie vorig Kol. Wkbl.) 10883.75

Totaal t/m 3 Oct. (Giro t/m 2 Oct.) 53310.19

10 Sept. Overgemaakt aan de Nederl. Handelsmij. te Amsterdam (Zie vorig K.W.) 48000.00

Resteert (behoudens alsnog te verevenen onkosten) 5310.19

HET STEUNCOMITE PARIJS.

SIMONIS' BEDDENMAGAZIJN
GROENMARKT 34 - DEN HAAG
OUDSTE SPECIAALZAAK

SOLIDE
OPKLAPBEDDEN
MET KAST V.A.F f29.50
GRATIS PLAATSEN
DIVANBEDDEN
VANAF f11.50 5595

De optocht „Oost en West” in Leiden.

De 3de October was een stralende zonnedag waarop tal van vreemdelingen naar Leiden waren getrokken, zoodat het vooral in de middaguren, toen de optocht „Oost en West” door Leiden's straten trok, bijzonder druk is geweest.

Moeite noch kosten heeft de Drie-Octobervereeniging gespaard om den optocht Oost en West tot het glanspunt van den dag te maken, en wij mogen, aldus de verslaggever van het „Alg. Hdsbl.” al direct zonder voorbehoud zeggen, dat zij daar uitstekend in geslaagd is. Er waren tal van oud-Indischgasten in de stad, en wij hoorden van die vele niets dan lof over den opzet en over de uitwerking van dezen Oost-en-West-stoet. Bijzonder veel werk was er gemaakt van de costumes, van de attributen, van de praalwagens, kortom van alles. En alles zag er ook frisch en keurig uit. De artistieke leider, de heer D. van Driest, te 's-Gravenhage, heeft eer van zijn werk, dat ditmaal ook goed gesteund was door de regie. En juist die regie heeft toch geen gemakkelijke taak gehad, omdat de medewerking van Indonesische zijde nogal te wenschen heeft gelaten. Nu was men verplicht voor tal van inheemsche rollen Nederlanders te nemen en al deden het enkele geschminkte koppen niet, doordat de Nederlanders zich zeer sober gedroegen, zich volkomen inleefden in de rol van inlander, waren die geschminkte koppen niet hinderlijk, kregen wij ook bijna niet den indruk met geverfde knapen te doen te hebben.

De opening van den stoet was zooals alle jaren. De commissaris van politie voorop — wij mogen trouwens wel even memoreeren, dat de politie de geweldige menschedrommen op een rustige en bezadigde wijze wist te leiden, zoodat vrijwel overal de optocht goed was te zien — de vaandielwacht te paard en dan het bestuur der Drie-October-vereeniging, dat ditmaal in haar rijtuigen bestuursleden van de Alkmaar Ontzetvereeniging recipieerde. De twaalf bazuinblazers maakten daar echter al dadelijk een frisschen indruk en dan volgden de groepen elkaar snel op, toenemend in kleur en schilderachtigheid, toenemend ook in de volledigheid der afwerking. Het prinsenvaarttuig „Mauritius” met Cornelis de Houtman, zijn stuurlieden en matrozen, die in 1595 den eersten tocht naar Indië maakten, mocht ons even herinneren aan vroegere historische optochten en ook de oprichting van de Oost-Indische Compagnie met Johan van Oldenbarneveldt en de afgevaardigden der steden en daarna Jan Pietersz. Coen en de G.-G. Daendels brachten ons meer historie dan Indië, maar de groep van generaal Van Heutsz ging al dadelijk in de Indische sfeer, die na den Hoorn des Overvloeds met de producten van onze koloniën niet meer verdween. Stijlvol was de bestuursgroep, voorafgegaan door mariniers en het kranige detachement der Koloniale Reserve met inlanders, die aan een pikolan de barang meevoerden. Wat moord-

ALLE INLICHTINGEN GRATIS!
VRAAGT WONINGGIDS!

VESTIGT U TE HILVERSUM!!
„OLTHOFF'S LAND- & WONINGBUREAU”
LANGESTRAAT 67 TEL. 1763

5295

Leden van „Oost en West”.

Het aangewezen adres voor 1e kwaliteit Melk en Melkproducten is de N.V. Melkinrichting „DE NIEUWE LANDBOUW” 5443
DEN HAAG: SCHEVENINGEN:
N.W. Buitensingel 50 Wassenaarsche str. 127
Telefoon 333855. Telefoon 550363.

WENSCHT GIJ

bij Uw terugkeer in Nederland eene aangename bezigheid?
Fok dan edelpelsdieren in verbinding met pluimveeteelt!

Inlichtingen en adviezen worden gaarne gratis gegeven door N.V. Pelsdierenfokkerij „De Zilvervos” te Elspeet. — Tel. 3. 5059

P. G. C. HAJENIUS

OPGERICHT 1826 5467
AMSTERDAM 'S-GRAVENHAGE
Rokin 92/96 Noordeinde 64

**SIGAREN
SIGARETTEN, TABAK**

**Hotel = Café = Restaurant
„TIVOLI”**

Directeur: L. M. v. d. LAAR
Dirk Hoogenraadstr. 170, Scheveningen
Telefoon 556305 5236
Prima keuken — Billijke prijzen
Zomer en Winter geopend
— Volledig pension voor Indische Verlofgangers —

H.H. VERLOFGANGERS, Uw adres voor Kruideniers- en Koloniale Waren, tevens alle Indische ingrediënten, is H. VERSCHUUR, Weimarstraat 176 hoek Beeklaan, Tel. 330804. Wij leveren op maandrekening of contant naar verkiezing met 5 pCt. vaste korting. Grootere kwantums extra korting. Lijst van aanbevelingen van vele Indische familie's ter inzage. — Speciaal Poeder Koffie per pond f 1.20. Monsters gratis op aanvraag. 5252

WESSELING & Co.

ACCOUNTANCY EN BELASTINGZAKEN

LEIDEN - ST. AAGTENSTRAAT (h. Steenstr.)
TELEF. 2092 5635

Wij verhuren

KLUISLOKETTEN
TEGEN F 3.—. PER JAAR
OF F 0.50 PER MAAND

KLUISINRICHTING GEOPEND
ELKEN DAG VAN 10-3 UUR
ZATERDAG VAN 10-12 UUR

NUTSSPAARBANK te 's-Gravenhage

5132

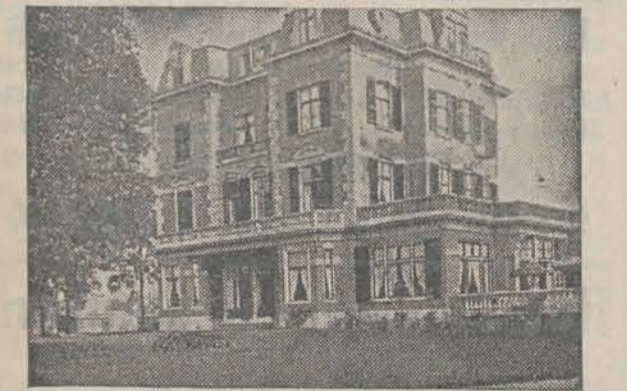

Groote sorteering:
LEDIKANTEN
MATRASSEN
KARPETTEN
LINOLEUM enz.

en voor de Tropen o.a.
LEDIKANTEN met BALDAKIJN
Tule voor **KLAMBOES** - Kleurrijke Gordijnstoffen
Alleen prima kwaliteiten - Lage prijzen

Den Haag
In de Jan Hendrikstraat

5149

— HERSTELLINGSOORD —
„Huize Maria Emalia Dorrepaal“
gelegen even buiten Voorburg in landelijke omgeving met grooten tuin en waterpartij. Uiterst geschikt voor repatrieerenden en herstellenden, die, op advies van een geneesheer, eenigen tijd rust behoeven. Pension f 3.— à f 4.— per dag. Prospectus met alle gewenschte inlichtingen worden, op verzoek, toegezonden door de Directrice: West-Vlietweg 115, Voorburg. 5235

DOET UW VOORDEEL
EN LAAT PER KILO WASSCHEN

STOOMWASSCHERIJ
N. V. GEBR. SMEELE
HAAGWEG 499-501 — LOOSDUINEN
TELEFOON No. 339214
VRAAGT TARIEVEN

5212

HET IDEALE TROPENLEDIKANT
voor allen, die naar Indië vertrekken! Prijs vanaf f 21.50
Fa. J. F. HENDRIKS
GEDEMPTE BURGWAL 65 5142
DEN HAAG - TELEFOON No. 110786
Aanbevolen adres door „Oost en West“

Corsetten voor zware figuren.
Corsetten voor sport.
Elastiek 5061
Corsetten.
Corselets.
Buikbanden.
VRAAGT ONS VAKKUNDIG ADVIES.
MAISON DE RIDDER
Heerengracht 52 a
Den Haag - Telef. 110957

KLEERMAGERIJ
ANT. DISVELD
NIEUWE SCHOOLSTRAAT 111 - DEN HAAG
TELEFOON 115190
Aanbevolen adres voor leden van „Oost en West“ 5234

HIER APELDOORN!
LANKWARDEN's Waschindustrie
„ORA ET LABORA“

Mevrouw,
Ons agentschap, gevestigd te A'dam (W.) Vespuccistraat 9-13, komt op hieronder aangegeven dagen en plaatsen, met eigen auto's de wasschen afhalen en bezorgen.
MAANDAG Amsterdam (Z.), (O.) en (W.), Den Haag, Leiden en Omstreken en tusschenliggende plaatsen tot en met Bennebroek.
DINSDAG Amsterdam (Z.) en (N.), Zaandam, Heemstede, Aerdenhout, Bentveld en Zandvoort.
WOENSDAG Amsterdam (C.), (O.) en (W.), Haarlem, Overveen, Bloemendaal, Velsen en IJmuiden.
DONDERDAG Amsterdam (C.), 's-Hage, Leiden en Omstreken en tusschenliggende plaatsen tot en met Bennebroek.
VRIJDAG N.-Amstel en Amstelveen.
De wasschen zijn met een week retour. Daar wij overtuigd zijn door een goede behandeling der wasch, tegen concurrerende prijzen, U ten volle te kunnen bevredigen, geven wij om U te bewegen een proef te nemen 50 % reductie op de 1e wasch.
Voor verdere inlichtingen komen wij gaarne even bij U aan. 5314

Telefoon Interc. Apeldoorn 817
Telefoon Amsterdam 83532 — Telefoon Leiden 3022
Telefoon Haarlem 11759 — Telefoon Zandvoort 279
TELEF. DEN HAAG 335086

ANTHRACIET.
De firma **ROMIJN** levert Belgische Anthraciet, afm. 20/30 à f 2.20, afm. 30/50 à f 2.20 p. H.L., Belgische Eierkolen f 1.30 p. H.L. Gevlopte Cokes f 0.95. Steen- en gruisvrij.
Maat bij aflevering. Hoofdkantoor: Van Ravesteijnstraat 166, Den Haag. Telef. 391077 5171

P van den Brul

VEENESTRAAT 15 DEN HAAG
HEEREN- en JONGENSKLEEDING
Speciale afdeling voor KLEEDING NAAR MAAT
Stalen, modelboekjes en prijscourant op aanvraag. 5264

Tweemaal per jaar (in Februari en in Augustus) zenden wij, uitsluitend aan particuliere bloemenliefhebbers, gratis onze fraaie, in koper-diepdruk uitgevoerde prijscourant, rijk geïllustreerd met natuurgetrouwe foto's. Deze prachtige en duidelijke handleiding voor het aanleggen en onderhouden van 'n bloementuin ligt ook klaar voor U! Vraagt spoedig Uw exemplaar aan bij:

n.v. L. Stassen Junior
Hillegom - Tel. 2257
Bloembollen - Planten - Zaden
ALLE ARTIKELEN
WORDEN GELEVERD
ONDER GARANTIE

PRIJSCOURANT GRATIS

Aanbevolen adres voor leden van „Oost en West“ 5055

MÄHLERS BANK N.V.
Opgericht 1907
AMSTERDAM
Telef. nos. 42852 (3 lijnen) 5056
3298
32985 Telegram-Adres: **STEADYON**
33487

COMMISSIONNAIR IN EFFECTEN
Door onzen uitgebreiden Effectenvoorraad zijn wij in de gelegenheid bijna alle fondsen op den dag van aankoop zelf te expedieren

Beleggingsadviezen
Weekbericht op aanvraag gratis
Geen Handelscrediet
Rek.-Courant-, Provisie- en Kostenvrij

Op 31 December 1930 waren fondsen tot eene waarde van f 2.655.000.—, gerekend naar de koersen van dien dag, bij ons voor derden in administratie.

LEIDEN

N.V. „MEUBELKUNST“
MODERNE WONINGINRICHTINGEN
„Indanthren“ Meubel- en Gordijnstoffen

Meubelen naar ontwerp van A. Lucas, Meubelarchitect. Eigen fabrikaat. — Werkplaats: Witte-Rozenstraat 27.
Toonkamers: 5148
WITTE-ROZENSTRAAT 36 - LEIDEN - TEL. 524

KAWEE'TJES
BENTVELD

HET ADRES voor Indische families is G. GRÖLLERS, BENTVELD bij HAARLEM. 5170

PENSION en UITZENDING van DINERS
ZANDVOORTSCHE LAAN 337. — Telef. 26234
Aanbevolen adres voor leden van „Oost en West“.

BERGEN OP ZOOM**BLOEMENMAGAZIJN A. W. BUIJS-LARO**

Van Dedemstraat No. 21, Tel. 373 5478

BERGEN OP ZOOM

beveelt zich beleefd aan voor het leveren van bloemwerken

ZUIDER STEENKOLENHANDEL Firma Gebr. Sakko — Bergen op Zoom
EN GROS Telef. interc. 364, Postrekening No. 77050 EN DÉTAIL**SPECIAAL ADRES van alle soorten**
Belgische, Hollandsche en Wales Anthraciet
AANBEVOLEN ADRES VOOR LEDEN VAN OOST EN WEST**L. J. Aarnoudse, Accountant,**Lid v. d. Ned. Bond van Accountants.
Alle Accountantswerkzaamheden en opleiding voor
Boekhoudexamens. 5473
BERGEN OP ZOOM, Arn. Asselbergsstraat 39.**Gereserveerd voor de** 5472**Firma L. H. v. d. AA,**
Fotograaf, Bergen op Zoom.**UTRECHT****LUXE-AUTO VERHUURINRICHTING**

Korte Koestraat 4, Utrecht — Tel. 15002

tegenover het Jaarbeurs-Restaurant.
Beleefd aanbevelend,
5185 C. JURG en AALBERTSEN.**AMERSFOORT****Industrie- en Huishoudschool, Amersfoort**Opleiding tot Huishoudkundige. Duur der opleiding 2 j.
Leeftijd 17 jaar. Opleiding tot leerares bij het N.O. (Akte
N VII, N VIII, N XVII, N XVIII. Schoolgeld extern f 150.—,
intern f 1000.— (schoolgeld inbegrepen). 5629
De Directrice, C. J. TEN BOSCH.**DEN HAAG****Verlofgangers!** Bij vestiging in DEN HAAG,bezoekt voor U koopt, eerst den
opnieuw geopenden MOTOR- en RIJWIELHANDEL van
KAREL CHR. v. EGMOND 5262
Valkenboschkade 306 (v/h gev. De Mient 4). Tel. 331224*Wees vlijtig bij uw werk, maar niet „razend“
vlijtig, want dan kunt ge licht op iemands anders
teenen trappen. Te veel ambitie kan den indruk
wekken, dat ge tekort schiet in bekwaamheid en
dit op die manier tracht te bedekken. Vlijt dient
te worden aangewend, in combinatie met één andere
eigenschap. — intelligentie. (De Zakenwereld).***Uit mijn Siameesch Dagboek**

(Wonderlijke dingen)

door

L. D. PETIT.

„Ter versiering van de plek van ontvangst“, begon hij, „had men uit het Museum van den Kraton verschillende mooie decoratieve stukken gehaald, zoo ook twee prachtige specimen van oud-Javaansch houtsnijwerk, voorstellende twee Raksasa-koppen welke gediend hadden ter versiering van de voorplecht van prauwen waarmede eene Madoereesche prinses ongeveer honderd jaar geleden naar Soerakarta was overgebracht om de gemalin te worden van Vorst Pakoe Boewana de Zevende. Die koppen stelden Boelirawa voor, de Raksasa koning die liefde koesterde voor Dewi Soembadra, de gemalin van Ardjoena.

Alles was voor de ontvangst van den Hoogen Gast gereed, de gamelan was opgesteld, de hoogwaardigheidsbekleeders groepeerden zich, de mis-en-scène volgens het protocol bijna geheel gearrangeerd, — toen eensklaps een krantonbediende naar den Pangéran, den ceremoniemeester, als buiten adem toesnelde en hem vertelde dat er plotseling zoo'n vreemde doordringende lucht was ontstaan, juist op de plek waar de Raksasakoppen zich bevonden.

Groote consternatie — ja werkelijk het was zoo — wat moest men doen, het was duidelijk, de ondragelijke lucht kwam van de Raksasakoppen... tergend ging de wijzer van de groote klok, elke minuut bracht het moment van de ontvangst nader. Plotseling kwam een der Pangéran's op het idee den waker van het Museum te laten halen, hem te vra-

dadig in de Leidsche straten deden de salvo's van de Indische militairen aan. Uitnemend was de groep van den gouverneur-generaal, den resident, assistent-resident, den regent en de Raden ajoe. Daarachter in snelle opvolging de praalwagens met de Indische cultures: suiker, thee, tabak, rubber, koffie en bananen. Wij weten niet, wat wij het eerst zouden moeten noemen. En nog steeds bleef er een climax in den optocht, want hoe goed alles tot dusver was geweest, beter nog, schilderachtiger werd het slot. De barongans, de twee reuzen met de vreesaanjagende maskers dansten hun dwaze en grillige pasen op de maat van de kleine gongkempand en de kendang. Te midden van de bruidsjonkers en -meisjes, het bruidje in een draagstoel, welke echter in verband met de lengte van den af te leggen weg werd gereden.

En het was een schattig bruidje, waarom de bruidegom op zijn ponny door velen is benijd zonder twijfel. De geschenken werden in den bruilofsstoet megedragen, de koedakepang, de paardjes, maakten dwaze sprongen en onverstaanbaar liepen de bruilofsgasten den heel langen weg.

De Deventer landbouw-studenten hadden deze Javaansche bruiloft keurig verzorgd. Aandacht trok natuurlijk ook de gamelan. Om praktische reden was besloten deze op een wagen te plaatsen, de voor-galerij van het huis van den bruidegom voorstellend. Jammer, dat men een muziekkorps vlak achter deze groep had opgesteld — de klanken van de gamelan gingen nu verloren. Na den keurigen wagen met Javaansche danseressen en boogschutters was het oogstfeest op Bali weer bijzonder goed. Vooral het tempeltje deed het uitnemend. Daarna de Tjap gomé, de Chineesche draak, welke nu helaas moest worden vertoond door Nederlanders, daar de Katendrechtsche Chinezen het bestuur van de Drie-October-vereening in den steek hadden gelaten. Anders was dit nummer zonder twijfel nog beter tot zijn recht gekomen. De Dajaksche maskers waren grillig genoeg, maar wij hadden de dragers graag wat levendiger gezien, en tot slot... viel de praalwagen, symboliseerend de rijkseenheid toch eigenlijk wel wat uit den toon. De symboliek was hier te zwak en dat hier de band tusschen moederland en koloniën werd gedemonstreerd, zal velen zijn ontgaan...

Maar dit is dan ook, zoo besloot het verslag in het „Alg. Hdlsbl.“, de eenige aanmerking op dezen optocht, waarmede de Drie-October-vereening zich zelf heeft overtroffen. Uren lang is de stoet door de straten getrokken, bewonderd en toegejuicht door duizenden, bewonderd ook van af de eere-tribune voor de stadsgehoorzaal, door de leden van het eere-comité en tal van excellenties. Teneinde geen van al deze autoriteiten te vergeten zullen wij ons van een opsomming onthouden. Vermelden wij alleen, dat aardige meisjes-studenten er de officieele thee serveerden. *)

*) Een opmerking moet ons nog van het hart. De kleurige reclame-platen welke voor dit „Koloniaal“ 3 October-festijn in stad en land waren verspreid, vonden wij niet geslaagd. Vooral de West-Indiërs waren er slecht op getroffen en deden meer aan circus-variteiten dan aan de sympathieke bewoners van onze overzeesche gewesten in Amerika denken. Dat om deze reden de West-Indiërs in ons land niet aan den optocht wilden deelnemen, was, dunkt ons, hun goed recht. — Red. K. W.

gen wat er gedaan moest worden, of het wel meer gebeurd was, of ook hij wel eens die verschrikkelijke lucht geroken had.

De waker werd gehaald, hem het geval verteld, hij begreep het volkomen, de geesten waren vertoorn, jaren toch hadden de koppen in het Museum gerust, veilig in een vitrine, door niets en door niemand gehinderd en nu plotseling waren ze in hun rust verstoord en wel zonder slametan te geven, zonder offer te brengen, zonder iets, het was alle heel natuurlijk en wilde men ze goed stemmen dan zou men onmiddellijk doepa moeten branden, heel veel doepa!“ zoo sprak de waker, zittend op den grond, sambah na sambah makend voor den Pangéran die zoover boven hem stond.

Men brandde doepa... tien minuten later werden de poorten van den Kraton opengegooid, schetterde het „Wilhelmus“ door de lucht, speelde de gamelan het welkomstlied, wisselden de vertegenwoordiger van onze Koningin handdrukten met den keizer van Soerakarta en ging het ceremonieel gewoon zijn gang zooals dat bij het protocol was voorgeschreven.

Weer gingen maanden voorbij zonder dat zich in de Indische kamer iets bijzonders voordeed, dat de Angora daar steeds sliep, vonden wij nu heel gewoon, en alleen spraken wij er wel eens over als wij gasten hadden en deze ons feitelijk aan het eigenaardige herinnerden.

Daar bracht ons de post op een morgen een brief uit een der Noorsche landen, die, vrij vertaald, ongeveer als volgt luidde:

Hooggeachte Mijnheer en Mevrouw,

De volgende week zal het juist een jaar geleden zijn dat u reukstokjes offerde op de vlammen die

De opstand van Essequibo, Demerary en Berbice in 1814

door

H. A. RITTER.

De geschiedenis van de teruggave(?) onzer koloniën door Engeland, na den val van de Napoleontische dwingelandij, verdient, ook als leering, eene uitgebreide behandeling, die door de steeds voortgaande bronnenpublicaties hoe langer hoe vollediger en hoe langer hoe meer van beteekenis kan worden.

Hoewel dat natuurlijk, in vollen omvang, in een journalistiek-historisch artikel niet kan geschieden, is het niet onmogelijk dat gedeeltelijk te doen.

Zoo b.v. ten opzichte van het lot van *Essequibo, Demerary en Berbice*; die, wat velen eigenlijk nooit geweten hebben, tot de rijkste van de ons afgenomen koloniën behoorden.

Menigeen zal daar vreemd van opzien, omdat in onze dagen onze West-Indische nederzettingen als zoovele lastposten worden beschouwd en wij al het gewicht leggen op „de Oost“.

Maar dat was in 1813 en 1814 juist andersom, gelijk vroeger ook al het geval was geweest. In het midden der XVIIIe Eeuw werd beweerd, dat alleen Suriname van meer nut zou zijn voor ons dan de handel op de Oost. En dat dat oordeel omtrent de drie genoemde koloniën nog in 1814 ook gold. Zoowel in Nederland als in Engeland, dat er op stond *ze te behouden*.

Reeds in 1806 was in een brochure, gericht tot Fox door een „British Merchant“ gezegd en met cijfers aangetoond, welke groote waarde de West-Indische koloniën — toen door Engeland reeds veroverd — voor Engeland hadden. Dat was toen er sterke geruchten over den vrede met Frankrijk liepen en dus de vraag onder de oogen moest gezien worden: of die koloniën aan Holland zouden worden teruggegeven.

By giving up — zee schreef die Britsche koopman — these colonies, we lose first a very large revenue to the State; second, the employ of 30.000 tons of shipping annually, and more; employ of 2500 to 3000 seaman; fourth, an export annually of £ 5 or 600.000 of British merchandise to these colonies only; fifth, the immense re-exportation of coffee, and sugar to the continent; and six, the additional employ of shipping for these re-exports and the profits attached to the same...

Die opsomming van eventuele financiële verliezen in cijfers uitgedrukt, was voorafgegaan door eene algemeene beschrijving van die koloniën.

In diër voege:

You cannot bij ignorant, Sir, that the colonies of Surinam, Berbice and Demerary even in their present unimproved state, contain more estates and negroes, and send more produce of sugars, coffee, cotton, and cocoa to Europe, than all the old British islands in the West-Indies together, Jamaica excepted; that in case these colonies should unfortunately be restored to the Dutch, we should be obliged to re-

het voertuig van wijlen mijn oom in asch deden opgaan, zal het juist een jaar geleden zijn dat u door uwe tegenwoordigheid mij troost en berusting bracht.

U zijt op het oogenblik de eenigsten in Europa die van de droeve plechtigheid getuigen waren en daarom schrijf ik u en smeeek u naar hier te komen om deel te nemen aan de Boeddhistische plechtigheid welke zal plaats hebben in mijn huis, op hetzelfde uur waarop een jaar geleden het heilige vuur in Bangkok werd ontstoken. Toe, doe het, ik smeeek u er om!

Uw vriend uit Siam.

„Wat zeg je hiervan?“ Mijn vrouw las den brief aandachtig, herlas hem, vouwde hem langzaam dicht en zei toen „laten wij gaan, wij doen er goed werk mede, hij heeft ons noodig!“

En zoo bevonden wij ons, juist een jaar later, ergens in het buitenland, in een huis met groote holle kamers, wij drukten de handen van personen die wij niet kenden, maar die meenden dat wij vrienden waren geweest van hem, dien wij daar in het verre Oosten hadden helpen verbranden en zij praatten met ons over hem, vertellend hoe een nobel en edel mensch hij wel was geweest en hoe groot het verlies voor zijn neef was, die als kind reeds door hem was opgevoed — ook vroegen zij of wij ook wisten waarom hij Boeddhist was geworden? Wij hoorden maar aan, knikten nu eens ja, dan weer eens neen, net zooals wij dachten dat het uit zou komen, dat het zou kloppen.

Het plechtige uur van herdenking was aangebroken, de neef gekleed als Boeddhistische monnik, ruw gele pij, een schouder ontbloot, verzocht ons te willen volgen — de suite-deuren werden open-

ceive from them nearly three-fourths of the cotton produced by these colonies for the use of our own manufactories, who have introduced them since the first possession last war¹⁾, into so many branches of that lucrative trade, that they cannot do without them.

Deze opmerkingen worden in 1814 herhaald door de voornaamste Liverpoolse firma's, 42 in getal. Maar toen gericht aan Lord Castlereagh en er werd bij gezegd, dat in Demerary Essequibo en Berbice, alles Engelsch is geworden en dat de Nederlandsche taal bij de rechtbanken reeds afgeschafte is.

Inderdaad waren de genoemde koloniën sedert het midden der 18e Eeuw door Engelsch kapitaal en Engelsche arbeiders, tot grooten bloei gekomen. Essequibo en Demerary waren feitelijk reeds lang economisch door Engeland veroverd, vóór dat sinds 1781 de militaire verovering door dat land een aanvang nam. Eigenlijk zonder slag of stoot zich toen en in 1796 en 1803, hadden overgegeven. Alleen Suriname had weerstand geboden.

Dr. Colenbrander zegt daarvan in zijn bijvoegsels²⁾ op Tellegen's De Wedergeboorte van Nederland:

De bodem, vooral in Demerary, bleek voor de cultuur van suiker en koffie zoo geschikt, dat de waarde van den grond er tusschen 1759 en 1769 meer dan vertienvoudigde. Maar het waren meer en meer Engelschen van de naburige eilanden, die op deze cultures afkwamen. In 1762 telt het oudere Essequibo 68 plantages, waarvan er 8 in Engelsche handen zijn; het voorspoediger Demerary 92, waarvan er 34 aan Engelschen toebehooren. In 1769 zijn er in Demerary reeds 206 plantages, waarvan er 56 aan Engelschen toekomen. Op de plantages, die eigendom van Nederlanders waren, moeten vele Engelschen als administrateurs, enz. zijn werkzaam geweest.

Reeds Storm van 's-Gravenzande (vertrokken 1772) vermeldt men in 1760, dat onder de blanke bevolking van Demerary de Engelsch-sprekenden in de meerderheid zijn. En na zijn vertrek zal dat nog wel verergerd zijn.

Het is dus te begrijpen, dat er in Engeland stemmen opgingen om de drie koloniën uit te sluiten van de teruggave.

De Engelsche Regeering was trouwens het teruggeven in 't geheel niet van plan en had dat min of meer duidelijk te kennen gegeven. Die geheele teruggave-geschiedenis van onze koloniën was min of meer ingewikkeld en was telkens teruggekomen in de jaren na den vrede van Amiens (1802). Zonder daarover verder te spreken, willen wij ons bepalen tot den toestand, zooals hij was, nadat Willem I op 2 December 1813 de soevereiniteit over Noord-Nederland had aanvaard.

Van Hogendorp hoopte op teruggave van alle koloniën die wij aan Engeland verloren hadden. De Prins was daar zoo zeker niet van, want hem was gelegenheid gegeven kennis te nemen van 't memorandum dat Engeland kort na den slag van Leipzig (Oct. 1813) daarover had opgesteld. Holland moest krachtig genoeg zijn zijn koloniën te kunnen verdedigen. En in dat opzicht was de zaak van de teruggave vast-

gekoppeld aan het, reeds sedert lang, opgevatte denkbeeld om Holland met België te vergrooten. Bovendien werd er in dat memorandum gesproken van de uitsluiting van de teruggave van de koloniën *conquered from Holland since 1803*, toen de oorlog met Napoleon opnieuw was uitgebroken. De onderhandelingen over de teruggave der koloniën van Frankrijk, Holland en Denemarken, werden eerst geopend, toen de voorwaarden van de vereeniging van Holland en België waren vastgesteld (21 Juni 1814). Maar reeds vroeger 3 Maart 1814 was bij de ministerconferentie te Chaumont het denkbeeld opgeworpen dat wij behalve in de Oost — ook in de West niet alles zouden terug krijgen. Er was toen sprake van een schadeloosstelling van Zweden dat het eiland Guadeloupe (vroeger Fransch bezit) aan Frankrijk zou moeten afstaan en schadeloos gesteld zou worden met Hollandsche koloniën in de West. Zweden werd echter later te Parijs met geld afgekocht door Engeland, dat dan de bedoelde Hollandsche koloniën zou verkrijgen. En die koloniën waren: Essequibo, Demerary en Berbice. Dat afstaan vond men voor Holland niet zoo bezwarend omdat het met België zou vergroot worden.

Maar toen de Engelsche Regeering de onderhandelingen wilde beginnen, bleek het dat men in Den Haag van meening veranderd was. De Souvereine Vorst had eerst toegestemd in den afstand van de genoemde koloniën aan Zweden, onder de voorwaarden „dat het private eigendom daar zou worden geëerbiedigd en dat zijn onderdanen, die daar plantages bezaten, met het moederland handel mogen drijven”. Maar daarop kwam hij terug. Op 24 Juni 1814 werd onzen gezant te Londen Fagel last gegeven, mede te deelen, dat vóór alles de drie genoemde koloniën moesten worden teruggegeven. Ook de Kaap kwam daarbij ter sprake. Fagel schreef terug dat hiervan geen kwestie kon wezen. En inderdaad verwees Castlereagh ons, onder afbreking der onderhandelingen, naar het bijeen te roepen Congres van Weenen. Waar wij zeker veel bekaaid van de reis zouden zijn gekomen, „onder den invloed, van aan die zaak vreemde belangen.”

Willem I voerde aan dat hij niet den blaam op zich mocht laden „als prijs voor de vereeniging met België” onze beste koloniën op te offeren. Want op die manier zou Nederlandsch Guyana geheel verbrokkeld worden. Ook vreesde men „geschreeuw op de beurs te Amsterdam”, omdat er veel aandeelhouders op de West-Indische plantages waren.

Wij moesten echter toegeven. Het staat aan ons te beoordeelen — zeide Castlereagh — wat het ons blijft te behouden, wat terug te geven.

Onze Minister van Buitenlandsche Zaken, Van Nagell, die de inzichten van Willem I deelde, wenschte de onderhandelingen niet weder te leiden, op grond van wat men zou kunnen noemen het beginsel van de ministeriële verantwoordelijkheid. „De vorst mag nimmer verdacht worden — daar de ministers voor al hunne verrichtingen verantwoordelijk bleven”. Een beginsel dat eerst in 1848 het erkend fundament onzer constitutie zou worden. Falck echter, van meening, dat de teruggave van alles een daad van edelmoedigheid zoude zijn, die men van Engeland niet kon verwachten,

vroegeren meester was, die daar in dat vreemde, verre land stierf en verbrand werd.

Er werd nu thee geschonken, rituele thee, goudgeel, zonder suiker of melk. Ook het theegerei van den doode bevond zich in de nabijheid van de urn, ook in zijn kopje werd thee geschonken en na eerst een sambah gemaakt te hebben bracht men een dun zijden koord in het kopje en bevestigde het andere eind in de urn, zoodat hij, die aan de andere zijde van dit leven stond met ons meedronk, met ons meeleeft, met ons meevoelde.

's Avonds nadat familie en kennissen vertrokken waren, zaten wij met z'n drieën te praten en het ging voornamelijk over de toevalligheid van onze ontmoeting, juist nu een jaar geleden. Ook vertelden wij van het Boeddhabeeld en over de eigenaardige emoties welke wij daarmede ondervonden hadden.

Hij kleurde, staarde voor zich uit en mompelde „is het dan nog niet weg? is het dan nog zoo?” Tranen kwamen in zijn oogen, hij ging naar het altaar, nam daar het portret van zijn oom, zette dat bij ons en zoo in de stilte van den avond, terwijl het Europeesche stadsleven om ons heen denderde, met als eenigste verlichting het deinende kaarslicht, vertelde hij van zijn oom, hoe zij daar samen leefden, en hoe plotseling de vrouw in hun midden was gekomen. Het was een klein kind-vrouwtje, uit het Noorden van Siam, zoo nietig, zoo teer, zoo fragile dat zij deed herinneren aan een jong poesje of aan eene ontluikende bloem van wonderlijke schoonheid. Altijd droeg zij witte bloemen in haar blauwzwart haar en witte poeder op haar ivoorleuige wangen.

Zij was als eene incarnatie van zachtheid en van trouw, mijn oom hield dan ook van haar meer dan ooit een doorsnee-Europeaan van deze wonder-

N.V. Drogisterij
De „Salamander”
„De Haagsche Drogist”
Winkels door geheel Den Haag,
Rijswijk en Voorburg. 5050
Telefonische bestellingen onder no. 110454.

Het Paedologisch Instituut
te Amsterdam 5108
geeft paedagogische adviezen.
Directeur Prof. Dr. J. WATERINK.
Medisch Adviseur Prof. Dr. L. v. d. HORST.

INSTITUUT HOMMES
BYZ. HOOGERE BURGERSCHOOL A.5j.c.
HOOG ZAND
TWEE GERENOMMEERDE INTERNATEN.
PRIMA INDISCHE REFERENTIES.

5350
SCHOOLVEREENIGING
„INSTITUUT WOLTERS”
Surinamestraat 25 - Den Haag
OPLEIDING
voor Gymnasium, H.B.S. en Lyceum
KLEUTERKLASSE
voor kinderen van 3 tot 6 jaar
Onder leiding van Mejuffrouw E. M. PALES.
Inlichtingen dagelijks aan de school, liefst van 10 tot 11 uur
Telefoon 180347 De Directeur,
5075 **U. ANDRINGA**
Ook dit jaar slaagden wederom alle (32) leerlingen.

gedaan en wij stonden voor een altaar geheel Boeddhistisch opgebouwd om hem te herdenken die ons was voorgegaan.

Zachtjes deinde het kaarslicht op en neer, flikkerlichtjes plekkend op het koper en goud der Boeddhabeelden.

In een halve cirkel zaten wij er om heen, in het midden vlak voor het altaar de jonge man, geknield, de handen in vrome sambah-houding ter hoogte van het voorhoofd. Een andere jonge man, ook Boeddhist, afkomstig van het Boeddhistische huis te Berlin-Frohnau, ging met een kom rond waarin zich gewijd water bevond, en verzocht ons daarmede onze vingertoppen te willen bevochtigen waarna wij een koord in onze handen kregen dat liep vanuit de urn die de asch van den overledene bevatte naar het Boeddhabeeld dat boven de urn troonde.

En toen wij zoo zaten, zoo allemaal bij elkaar, familieleden, vrienden, oude dienstboden nog uit zijn ouderlijk huis die niet wisten hoe zij het hadden en schuw het koord vasthielden waarmede volgens het Boeddhistisch geloof wij nu allemaal contact met de ziel van den doode hadden, begon de neef, nadat hij driemaal diep geboden had voor de urn, met zijn voorhoofd den grond aanrakend, zachtjes de geboden te neurien, Boeddha smeekend vrede te brengen in onze gemoederen, vrede en rust te brengen aan de ziel van den doode. Wierookwolken stegen op — en het was ons of wij ons weer daar in het verre Oosten bevonden en onze oogen sluitend zagen wij alles voor ons, van minuut tot minuut, juist een jaar geleden.

De plechtigheid was ten einde tot groote ontspanning en opluchting van het gezelschap dat alles vreemd had gevonden en angstig stond tegenover de aanwezigheid van de urn waarin iets van hun

lieve levensgezinnen in zijn tropen-ballingschap gedaan zal hebben. Zij aanbad mijn oom met een alles omvattende liefde van kind, van vrouw en slavin, toch zich daarbij bescheiden op den achtergrond houdend. Haar eenigst persoonlijk bezit was een Boeddhabeeld, waarvan zij onafscheidelijk was en waarvoor zij elken dag neerknielde in vromen deemoed en hare gebeden prevelde, smeekend om het behoud van haar heer en voor de bestendigheid hunner liefde.

„Maar, zooals alles wat mooi en goed is in het leven oorzaak van smart is, daar het een begin en een einde heeft, kwam ook over dit menschenpaar het noodlot.

Mijn oom werd geplaatst in het Corps Diplomatique en zijn minister zei hem openlijk en zonder omwegen, dat hij dat Siameesche vrouwtje van de hand moest doen, moest wegsturen, de eer van de Legatie gebod dat.

Als een gebroken man kwam mijn oom thuis, hij wist wat boven zijn hoofd hing, hield hij haar bij zich dan zou hij op de meest beleefde manier een wenk krijgen om zich beschikbaar te stellen... en toch, toch wilde hij haar behouden, wilde haar om zich heen hebben, wilde haar beschermen want zij was zoo teer, zoo nietig en zoo hulpeloos, net als een klein lief vogeltje.

Zoo dacht hij, dagen en dagen lang, niet beseffend dat hij niet haar, maar zij hem beschermde, over hem waakte als een moeder over haar grooten sterken jongen, zijn huishouden bestierde met groot overleg en spaarzaamheid!

Maar het moest, alles voor hem hing er van af, wat zou hij, bleef hij koppig vasthouden, hier in dit vreemde tropenland doen?

(Slot volgt.)

KLEEDING MEUBELN TAPYTEN enz.
in 12 MAANDEN zeer discrete behandeling
DE **Centrale**
Warenmagazijnen
N.7. VOORBURGWAL 312 - AMSTERDAM

Verbindingen te Den Haag - Rotterdam - Utrecht
— Levering door geheel Nederland — 5579

nam de onderhandelingen weder op. Thans als Algemeen Secretaris (van Staat).

Hij machtigt Fagel — de nieuwe gezant te Londen — toe te stemmen in den afstand der genoemde koloniën. Wat geschiedt op 13 Augustus 1814. Evenwel gelukte het onze diplomatie voor de plantagehouders vrijheid voor handel met het moederland te bedingen. (12 Augustus 1815) Hetgeen Lord Castlereagh deed zeggen, dat Holland nu beter af was, daar het met het behoud van de vaart en den handel, bevrijd was van de kosten voor verdediging en bestuur.

Engeland zelf nam zware geldelijke verplichtingen op zich.

Ziedaar in hoofdzaak wat er met onze prachtige West-Indische koloniën geschiedde. Dat hing natuurlijk samen met de geheele regeling van zaken, waarbij onze vereeniging met België en de regeling van een schuld van £ 6.000.000, die wij aan Rusland hadden, nauw waren betrokken, waarover wij niet in bijzonderheden willen treden.

Aan het tractaat zelf werd geen ruchtbaarheid gegeven. De hoofdzaak was in geheime artikelen opgenomen, die volgens Engeland's wensch niet openbaar gemaakt mochten worden. Ook in Engeland niet. Dat geschiedde eerst, na den val van Napoleon, meenen wij, in Juni 1815. Eerst in 1816 kreeg de zaak praktisch zijn beslag. De vraag of wij er bij slot van rekening niet beter van geworden zijn, is later toestemmend beantwoord. Want ons herboren, maar zeer verarmd, land had niet tegelijk de concurrentie met de Engelschen in de afgestane koloniën kunnen volhouden en tegelijk de Engelschen zooveel mogelijk uit de herkegen Oost kunnen verwijderen of houden.

Bovendien. De bloei der West-Indische koloniën berustte op den slavenarbeid. En het was juist toen dat in Engeland een sterke beweging daartegen begon. Willem I werd zelfs gedwongen daarin partij te kiezen.

De slavenarbeid is eindelijk afgeschaft. Bij ons in 1869. Van toen af dateert het verval der plantages.

Voor de plantage-staten — ook voor ons in Suriname — was de oorzaak van bloei voorbij.

Zoo veranderen de denkbeelden langzamerhand de voorwaarden van het bestaande.

Maar in dien tijd kon men niet weten, welken invloed de anti-slavernij-beweging ten slotte op het veelbegeerde bezit der genoemde koloniën in de toekomst zou hebben.

Fagel's optreden achten wij van groote betekenis voor het nog zooveel mogelijk terugkrijgen onzer koloniën. Want door toe te geven, behielden wij de kans tot een minnelijke overeenkomst. De beslissingen van het Congres van Weenen zouden ons, in elk opzicht, meer gekost hebben.

1) Wij cursiveeren.

2) Waaraan wij ook de Engelsche citaten ontleenden.

Van Week tot Week.

Van Maandag 28 September tot Zondag 4 October.

Blijkens een brief d.d. 29 Sept. van den G. G. aan de hoofden van departementen, is het pensioenvraagstuk in verband met de lasten welke de pensioenen op de begrooting leggen, in zijn geheel omvang in onderzoek genomen. Vermindering van de reeds toegekende pensioenen kan principieel niet buiten het onderzoek worden gelaten.

De Deli Planters Vereeniging voert per 1 Januari 1932 een salarisverlaging van 10 % in. Alle verloven worden opgeschort en alle gratificaties ingehouden, terwijl ontslag is aangezegd aan een viertal Europeanen.

Naar verluidt heeft de daling van den koers van het pond sterling, practisch algeheele stopzetting van den handel in ordinare theesoorten veroorzaakt, waardoor de opkoop van bevolkingsthee stagneert en de Inlanders en kleine landbouwers ernstig de dupe zijn geworden. Bovendien is door

deze daling de positie van de rubberplanters in de Straits-Settlements plotseling dusdanig tegenover de Java- en Sumatra-planters versterkt, dat thans de restrictie voor laatstgenoemden een levensseisch geworden zou zijn.

De veldpolitie heeft bij een razzia in Langkat, Deli en Serdang 161 Chineezers aangehouden, die niet van toelatingspapieren voorzien zijn.

De voorzitter van den Volksraad heeft in verband met persgeruchten medegedeeld, dat hem, noch de regering iets bekend is over het houden van een buitengewone zitting van den Volksraad.

Van persberichten omtrent een regeeringsvoornemen tot invoering van een suikeraccijns, is geen officiële bevestiging te verkrijgen.

Op de koloniale tentoonstelling te Parijs-Vincennes den 2en Oct. het internationale congres samengekomen voor de ontwikkeling van de toepassing van rubber tegelijk met dat van de industriele chemie. De heer Serruys, voorzitter van het congres, heeft zich voor vrijheid van beweging en een gezonde mededinging uitgesproken.

De bezuiniging zal bij het dep. v. Onderwijs leiden tot afschaffing van den Onderwijsraad, het gymnastiekonderwijs bij het Mulo, fröbel-leerkrachten bij het lager onderwijs, onderwijs in handenarbeid, tot invoering van gesplitste schooltijden, reorganisatie van de inspectie enz. Deze bezuinigingen belopen f 10 miljoen en is slechts mogelijk omdat in Indië de partijbelangen nog niet uit 's Lands kas bevredigd worden.

Nader wordt nog gemeld dat de uitzending van leerkrachten voor lager en „mulo” onderwijs is stopgezet. In November zal te Batavia een bezuinigingsconferentie worden gehouden van onderwijsinspecteurs. De herordening en de onderwijs-overdracht op de locale ressorten zullen niet eerder dan in de Volksraadzitting van 1932 worden behandeld.

De Regeering deelt mee dat het niet onmogelijk is dat de vaste uitkeeringen van het Land aan de locale ressorten geheel zullen vervallen. Besprekingen worden met de ressorten gevoerd omtrent mogelijkheden tot bezuiniging.

Te Batavia is opgericht het Indisch Paedagogisch Genootschap, onder voorzitterschap van den heer C. Schreuder, directeur der H.-I. Kweekschool te Bandoeng.

Berichtgeving hoofdzakelijk ontleend aan Aneta en de N. R. Ct.

Kunst, Kunstnijverheid en Huisvlijt

Een tweetal boekjes over Bali.

Er is in de laatste tijden al heel wat over het eiland Bali geschreven, zóó zelfs, dat spotvogels spraken over: „Balikluivers”. Maar toch kan het zeker geen kwaad, dat er van verschillende kanten op gewezen wordt, hoeveel schoons daar te vinden is, dat wij met alle macht en kracht moeten trachten ongerept te behouden, al toonen wij het nog zoo graag aan zooveel mogelijk touristen uit alle oorden der wereld. Doch de „Officieele Vereeniging voor Touristenverkeer” te Batavia heeft onlangs weder een zeer aantrekkelijke Gids gepubliceerd, die voor billijken prijs ook op de Parijsche Wereld-tentoonstelling te krijgen is. De heer F. J. van Boorda, secretaris der Vereeniging, schreef een algemeen overzicht; Dr. R. Goris, ambtenaar bij den Oudheidkundigen dienst te Batavia geeft uitvoerige beschrijvingen van land en volk, met hunne zeden en gewoonten, zeer verdienstelijk, doch minder op hun plaats in zulk een populair boekje. Praktischer zijn de aanwijzingen van den heer Morser Bruyns voor een tocht door het eiland. Terecht merkte de Nieuwe Rott. Crt. onlangs op:

„Onze inzending te Vincennes waar het Bali-neesche kunst-element in ornamentiek en plastiek zoozeer bijdroeg tot het welslagen van Nederland's deelneming aan de koloniale wereld-tentoonstelling, heeft de belangstelling voor het mooie eiland in breede kringen gaande gemaakt. Velen zullen meer van land en volk willen weten. Den besten raad, dien wij hun dan kunnen geven is om, als hun middelen 't hun veroorloven, er zelf heen te gaan. Het aantrekkelijke werkje over Bali dat de Officieele Vereeniging voor Touristenverkeer te Batavia op dit gunstige oogenblik de wereld heeft ingezonden, zal hun een uitnemende gids zijn.

Wie niet het voorrecht heeft, zich een reis naar Bali te kunnen veroorloven, zal dank zij dezen gids, land en volk toch nader kunnen treden door de enkele lectuur.”

Van mevrouw Marie van Zeggelen, die reeds zoo menig gevoelvol boek over Indië schreef, waaronder

„Handelsschool voor de praktijk”

De overgang van school naar kantoor.

Eenjarige Dag- en Avondschool.

Stenografie . . . f 10.— per cursus van 3 maanden

Machineschrijven f 10.— per cursus van 3 maanden

Aanmelding van leerlingen dagelijks.

5237

Laan van Meerdervoort 650

TELEFOON 338202.

WAAROM??

gaat U Uw welverdiend verlot doorbrengen in ongezellige, onvrije en meestal dure gemeubileerde woningen, terwijl wij U compleet naar Uw eigen smaak en billijk installeren en bij Uw vertrek binnen 12 maanden Uw meubilair weer voor tweederden (2/3) van den koopprijs terug nemen.

5622

Verkoophuis

101 GROOT HERTOGINNELAAN 101 - DEN HAAG

F. J. POT, Dir.

's-Gravenhaagsche Zwem- en Badinrichting Mauritskade — Telef. 113030

Twee afzonderlijke zwembassins voor dames en heeren den geheelen dag goopen. — Russische-, Turksche-, Electr. Licht-, Electr. Kuip-, Douche en Geneeskundige Baden.

— Tarief gratis op aanvraag — 5107

GRENDEL'S

BOUW- EN WONINGBUREAU
Bilderdijkstraan 37, Rijswijk Z.-H.
Telef. 118897

Gedipl. Beëd. Makelaar

5044

HET WONINGBUREAU VOOR
RIJSWIJK EN OMSTREKEN

Hoofdkantoor

BINCKHORSTLAAN 5

Telefoon 772184

(3 lijnen) 5563

Het lokaal voor Wek. Publ. Veilingen
LEIDSCHEGRACHT 76, AMSTERDAM

is een vertrouwde, reeds 30 jaren bestaande Inrichting, voor den verkoop van

Nette Inboedel en Kleeding

TELEFOON 49900

5466

W. J. GERDING & Co.

Makelaars

Zoonoodig verkoop en afrekening binnen één week

OUDE JENEVER

VAN BERCKEL & Co., Dofft

5590

ESMERSURREY CARPETS
DIRECT FROM THE ORIENT
ARE LIKE SUNRAYS
THE IDEAL FOR YOUR
HOME

**COME AND SEE OUR COLLECTION
WITHOUT OBLIGATION
THE HAGUE - 58 LANGE VOORHOUT**

**VAN MARLE
EN
BIGNELL**
Lange Voorhout 58
's-GRAVENHAGE

**KUNSTVEILINGEN
MEUBELVEILINGEN
TAPIJTVAILINGEN**

Op aanvraag
wordt Catalogus
toegezonden

ook bijzonder aardige voor de jeugd bestemd, kwam dezer dagen bij de uitgeverij Scheltema en Holkema een rijk geïllustreerd werkje uit over Bali, opgedragen aan den heer en mevrouw P. A. J. Moojen, uit wier geschriften over dat eiland zij veel aanhaalt, doch op zulk een prettige wijze, dat het een lust is om te lezen en met haar het vele mooie te bewonderen, dat op het gebied der Volkskunst, door de talrijke fraaie foto's zoo uitnemend wordt weergegeven. Wij zijn het dan ook volkomen eens met „Het Vaderland”, waar dit blad opmerkt:

„Haar peroratie is warm en overtuigend. Niet minder overtuigingskracht gaat uit van de serie fraaie foto's. Ieder, die gevoelig is voor schoonheid en cultuur, zal na lezing van dit werkje instemmen met de schrijfster en den heer Moojen: ja, Bali moet een reservaat worden.”

Volkskunst in West-Indië.

Omtrent de Kunsten door de inboorlingen van Nederlandsch West-Indië beoefend, vernemen wij veel minder. Ongetwijfeld staan ze niet op zulk een hoog peil als die van Bali, maar toch is het goed, dat er bij tijd en wijlen eens met liefde op gewezen wordt. Wij stelden het dan ook zeer op prijs van bevriende zijde het volgende verslagje uit de *Gorcumsche Courant* van 22 Sept. j.l. toegezonden te krijgen:

Een uurtje in West-Indië.

„Met een werkelijk goed geslaagde en druk bezochte bijeenkomst is het seizoen voor de afd. Gorum van de „Ned. Vereeniging van Huisvrouwen” geopend en wel met een door den heer Jhr. L. C. van Panhuys gehouden interessante en muzikaal geïllustreerde uiteenzetting over het vrouwenleven in West-Indië.”

„Op onderhoudende wijze behandelde jhr. Van Panhuys — die tijdens zijn verblijf in West-Indië o.a. tolk was in het Neger-Engelsch — zijn onderwerp, in hoofdzaak zich bepalende tot de inzending van West-Indië op de in 1898 te 's-Gravenhage gehouden eerste Nationale Tentoonstelling van Vrouwenarbeid. *) In datzelfde jaar was spreker ambtenaar aan de afd. West-Indische zaken van het departement van Koloniën en verleende hij bijstand aan de West-Indische rubriek-commissie van die tentoonstelling.

„Spr. verhaalde uitvoerig wat er alzoo te zien was uit West-Indië op genoemde tentoonstelling, uit welke is voortgekomen de vereeniging „Oost en West”; het is de vrouw geweest, die het eerst de band vormde tusschen Nederland en de overzeesche gewesten.

„In het tweede gedeelte zong jhr. Van Panhuys verscheidene West-Indische liederen, zowel wiege-, godsdienstige- als sportliederen, waarbij hij zichzelf met de gitaar begeleidde. Hij vertelde van kleederdrachten, van spreekwoorden, dansen, enz. uit West-Indië, terwijl tot slot als attractie de drie kinderen van den heer v. P. op aardige wijze enkele West-Indische volksdansen uitvoerden en waarbij een tafelblad voor tamtam diende.

„Dat het geheel in goede aarde was gevallen, bewees het hartelijke applaus, ook de uitgevoerde dansjes oogstten veel bijval; in de pauze en tijdens de causerie kon men diverse West-Indische voorwerpen, als kantwerk, poppen, voorstellende boschjesmenschen, landkaarten, boekwerken, enz. bekijken.”

Jhr. van Panhuys bezit persoonlijk een aardige collectie West-Indische Volkskunst, welke hij ongetwijfeld heeft ten toon gesteld. Stellig zal hij dergelijke voordrachten, op verzoek, ook in andere plaatsen willen houden.

*) Daaronder waren zeer aardige voorwerpen van inheemsche volkskunst. — Red.

Wie de Schoen past trekt hem aan . . . . . in Bronkhorst goedkoopste Schoenenmagazijnen

Vlamingstraat 35
Den Haag 5581

Gedempte Gracht 3 - Theresiastraat 93 - Paul Krugerlaan 15 - Frederik Hendriklaan 234

Bruine Boxcalf Dames mollières met fantasie inzet 4.48
Dames zwarte en bruine lakmollières met cubahak (extra aanbieding) 5.75
Dames lakriemschoentjes met slangenleer en Fransche hak 5.25
Zwarte Boxcalf Jongens mollières vanaf **ALLES BEGARANDEERD** 2.95
Bruine Boxcalf Jongens mollières vanaf 3.45

Persoverzicht uit de Indische Bladen en Tijdschr.

I. Uit de Europeesche Pers.
Ontwapening. Genève. Toekomststrijd.

Millioenen Nederlanders hebben hun handteekening geplaatst onder het ontwapeningspetitionnement van de Ver. „De Ned. Dagbladders”, dat aan de Internationale Ontwapeningsconferentie te Genève verzoekt die maatregelen te willen nemen, welke tot ontwapening der naties kunnen leiden. N. h. o. van de *Deli Crt.* (3/9) mag Indië niet achterblijven. Ook van hier moeten honderduizenden handteekeningen gevoegd worden bij de millioenen, welke in Nederland verzameld zijn. Te *Bandoeng* heeft men al zeer mooie resultaten bereikt; daar heeft zich een comité gevormd, dat zich met het verzamelen van handteekeningen belast heeft. Te *Medan* spant zich de afdeling van den Internationalen Bond voor Vrede en Vrijheid voor de zaak. Elkeen heeft een afschuw van den oorlog, zooals die door Remarque is geteekend. Remarque staat achter deze vredesbeweging; aan zijn verklaring heeft de *Deli Crt.* geen commentaar te verbinden anders dan dat, besloten in dit ééne woord: *Teekent!*

Is beperking van wapening het einddoel, of is het bestendige wereldvrede, welken wij zoeken? N. h. i. van het *Soer. Hbl.* (25/8 „Too much ado about something”, *Ku Ku*) voorzeker toch het laatste. Het dwaalbegrip: *bewapening brengt oorlogsgevaar*, in plaats van: *oorlogsgevaar brengt bewapening*, heeft ook hier weer de massa in zijn netten gevangen. De massa, niet degenen die zoo dadelijk te Genève ter ontwapeningsconferentie zullen komen. Zij hebben daar een bloedloozen oorlog te voeren, teneinde voor hun land de gewenschte positie of het begeerde overwicht te veroveren, hetzij te verdedigen. Het leidt niet tot een duurzaam vrede, doch wel tot geheime toerusting en stiekeme stokerijen. Zolang de wil tot wereldvrede slechts uit conferenties over kanonnen en niet uit meerdere erkenning van elkaars rechten en lasten, en niet uit grootere internationale appreciatie spreekt, zoo lang is al de ophof over de aanstaande bijeenkomst te Genève niet alleen onnoodig, doch zelfs misleidend.

Er is reeds een macht in werking gekomen, die gereed staat in de strategie de leiding te nemen en *De Sunn. Post* (1/9 „Toekomststrijd!”) huivert als zij denkt, welk leed deze macht over de wereld zal kunnen brengen, wanneer zij haar toppunt gaat bereiken. Het is *de macht van de financiers*, die nu al openlijk in het spel der diplomaten ingrijpt. Deze heeren zullen geen bommen werpen op versterkte of onversterkte plaatsen; zij zullen zoo noodig alleen maar credieten weigeren aan volken, die niet naar hun pijpen willen dansen. De volken, die door hen *economisch* worden beoorlogd, zonder legers en vliegtuigen, zullen er niet minder slecht door af zijn. De oorlog zal zich slechts demonstreren door werkloosheid, honger en ellende; de getroffen zulen geen verdedigingsmiddel hebben kunnen gebruiken, zij hebben niets meer te doen dan te lijden en te verduren. Als het hard tegen hard gaat, zullen de *financieele en economische middelen tot dwang* even hardvochtig worden toegepast als de militaire. Het zal stil gaan, en het is meer in den stijl van dezen tijd, die geen ruwe episodes meer aandurft, maar die, als het er op aankomt, wreed weet te zijn. De onzichtbare klauw werkte reeds gedurende den oorlog en later in den strijd tegen de Sovjet. Thans bedwingt zij Albion. En ook Duitschland hebben de financiers in hun macht; het volk is van hen afhankelijk. Er zijn vele burgers, die griezelen over een gasoorlog, maar het voorstellingsvermogen van *De Sunn. Post* wordt toch meer geweld aangedaan door de mogelijke uitwerking van deze nog veel verrassingen belovende stille kracht.

Onderwerpen van internationaal belang worden o.a. behandeld door het *Soer. Hbl.* (25/8 „De conferentie-voetlooper” te Londen, V.; 26/8 „Duitsche brieven”, *E. M.*; 27/8 „Belgische kout”, *J. G. Boon*; 28/8, 4de bl. „Australische brief”; 29/8 „Hard tegen hard”, *H. Reijntj*; 2de bl. „Kwaadzaaiers”, V.), de *Java-Bode* (29/8, 3de bl. „Australische brieven”), de *Deli Crt.* (2/9, 4de bl. „Na de conferenties”, *Mr. J. Limburg*; 4/9 „Een financieel referendum”, *Prof. G. Bernhard*; „De taal als vredesfactor”, *Prof. R. Casimir*; 2de bl. „Nederland en België”, *Prof. de Louter*) en *De Sunn. Post* (3/9 „Nederland en de internationale ontwapening”).

Beira en Zanzibar.

Het *Soer. Hbl.* (24 t/m. 29/8) vervolgt hare artikelen over „Oost-Afrika” en „De reis met de Houtman”. *Beira* (27/8) is de hoofdstad van het gebied der *Companhia de*

FIRMA LAÇET EN JANSEN - UTRECHT
KLEERMAKERIJ 5168
KEISTRAAT 5 — TELEFOON 10418
Aanbevolen adres voor leden van „Oost en West”
— Coupeursbezoek door geheel Nederland —

PRIVÉ DANSLES 5174
DANSINSTITUUT H. J. TIMMER
ARCHIMEDESSTR. 64 Tel. 337007, DEN HAAG

Stookt „WALES” ANTHRACIET
„ABERPERGW”
Afm. 20/30 m.M. . . . . f 2.75 p. H.L.
„ 30/45 m.M. . . . . f 3.— p. H.L.
Vraagt prijsopgave. 5052
1e kwal. Duitsche Giet- en Brechcokes.
Fa. Klinkenberg & Co.'s Kolenhandel
Tel. 12133 Westerdijk 54-56 Tel. 12133
UTRECHT

BREEKT MET DE OUDE SLEUR
VERWARMT MET

GAS
LW INTERIEUR

Schoenmakerij en Lederhandel „De Econoom”
Laan van Meerdervoort 570A (begin lijn 3)
DEN HAAG. TELEFOON 333706.
JACOB GILLESSTRAAT 12 — Telef. 556022
PRIMA SCHOENREPARATIEN
Kwaliteit hoog. Prijzen laag. 5498
Tevens groote sortering School-, Acten- en Muziektasschen, Bagage-Artikelen, enz. enz.

GEBR. VAN OOSTERHOUT - BREDA
GINNEKENSTRAAT 139 — BOSCHSTRAAT 10
TOLBRUGSTRAAT 12 — CERESSTRAAT 30
GINNEKENWEG 138 5291
**KOLONIALE WAREN - COMESTIBLES - FIJNE
VLEESCHWAREN - WIJNEN - ZUIDVRUCHTEN**

De Indische Fijnproever
kan alleen smakelijk vinden de origineele
OBLIES, (Kwee Semprong)
welke verkrijgbaar zijn in blikjes van 25 stuks à f 0.60
per blikje, van 5187
G. J. GERRITSEN
VALKENBOSCHLAAN 352, DEN HAAG — Tel. 332807

Waarschuwing.
f 5.— Permanent waving f 5.—
Aan alle Dames! Wij alleen garandeeren U 8 maanden.
Geen amoniakbehandeling, maar OLIE.
Systeem niet te verwarren. Wereldberoemd. Gallia Parijs.
Dat alles voor f 5.— Vele dankbetuigingen ter inzage.
Hoofdkantoor 27 Rue de Madeleine, Brussel.
Agentschap voor Nederland: 5580
Kapsalon A. SMOLDERS, 42 Parkweg, Voorburg.
Halte Blauwe Tram. Tel. 778598. Tijdige bespreking.

ELEGANT DANSSEN

LEERT U VOLGENS ENGELSCH METHODE BIJ:

5587

BRONMEIJER'S DANSINSTITUUT

Speciaal op technisch gebied wordt U de meest Charmante wijze van dansen bijgebracht
LANGE POTEN 25a, t/o „Hotel Central”, Telef. 115550, DEN HAAG
 CLUBS VOOR ALLE LEEFTIJDEN — MODERNE INRICHTING — INSCHRIJVING VAN 2—6 EN 8—10 UUR

Moçambique, eene chartered compagny, welke wij, ware het plan doorgestaan, op *Nieuw-Guinea* óók zouden zijn rijk geworden. Het gebied wordt zoogenaamd bestuurd uit naam der Portugeesche Regeering; de Gouverneur wordt benoemd door de Portugeesche Regeering, doch uit eene voordracht, opgemaakt door de Maatschappij. Wat de Maatschappij plaatselijk verordineert, is wet! De *Companhia* geeft haar eigen geld uit; het eigen geld der Portugeesche kolonie *Moçambique* is nergens gangbaar en de Banken weigeren bovendien het in te wisselen tegen de shillings der Maatschappij. Niet ten onrechte beschouwt men dergelijke maatschappijen als Staten in den Staat. De Maatschappij geeft ook eigen postzegels uit; brieven, van haar territorium uit verzonden met Portugeesche postzegels er op, beschouwt zij als ongefrankeerd verzonden. Ook heeft de Maatschappij de onder de Inlanders in omloop zijnde munten tot de helft der waarde gedeprimeerd. De ongewenschte toestanden bij de *Companhia* de *Moçambique* toonen aan, dat de *Ned.-Indische Regeering* zeer wel wist, wat zij weigerde, toen het aanbod betreffende *Nieuw-Guinea* van de hand werd gewezen. Van de eilanden *Zanzibar* en *Pemba* (28/8) komen negen tiende van alle kruidnagelen der wereld. De kruidnagel werd hier in 1818 van de Molukken uit ingevoerd. Wel een sprekend voorbeeld ter illustratie — meent het *Soer. Hbl.* — hoe verstandig het zijn zou, den uitvoer van verschillende planten en plantenzaden uit *Ned.-Indië* eenvoudig weg te verbieden.

Cultuurzaken worden besproken in het *Soer. Hbl.* (27/8, 4de bl. „Over Indo-China”, voor Java-planters niet te prefereren boven Java; 27 en 28/8 „Cultuurbelangen”, *Dr. v. H.*, 25 en 26/8, 3de bl. „De lijdensweg der kolonisators”, *B.*, *De Loc.* (25/8, blz. 29 „Emigratie naar Benkoelen”; blz. 41 „Suiker-zaken”) en *De Sum. Post* (29/8 „De N. V. V.-delegatie”).

Openbaar gehoor ten Paleize.

Den 31sten Augustus heeft het laatste Openbaar Gehoor van den Gouverneur-Generaal Jhr. De Graeff ten Paleize te Weltevreden plaats gehad met het gebruikelijke ceremonieel (*Java-Bode*, 1/9). De voorzitter van den Volksraad, de heer *Meijer Ranneft*, memooreerde o.m. de ramp van de Merapi-uitbarsting, den brand te Parijs, den grooten financiële nood van de Overheid en de werkloosheid, waar tegenover echter staat de onschatbare zegen van vrede, orde en goede volksgezondheid en het groote voorrecht dat H. M. de Koningin voor Land en Volk behouden bleef. Stemt dus een terughlijk tot ernst en dankbaarheid, een blik in de toekomst dwingt tot ernst en het vastberaden voornemen om de mogelijke ondoorgrondbare moeilijkheden onder de oogen te zien. Het is mogelijk dat de huidige crisis een woeling en gisting is die, naar de ervaring der eeuwen, een overgang beteekent tusschen twee tijdperken in de wereldgeschiedenis, en het is dus mogelijk dat dit nieuwe tijdperk, zoo al geen teruggang en verval brengend, toch een andere wereld brengen zal, een nieuwe wereld met nieuwe maatstaven en eene nieuwe ordening. Duidelijk is dit alles niet en kan het niet zijn. Het is een baaierd van onzekerheid. Toch is in al dit ongewisse één vast en stellig punt, namelijk dat de overweldigende massa der bevolking bewust of onbewust diep doordrongen is van den heilzamen en versterkenden invloed van het Staatsverband. De *Landvoogd*, antwoordende, merkte o.m. op: „De zeer bijzondere beteekenis voor ons nationale voelen en denken, voor ons geheele nationale leven, van de plechtige viering van den geboortedag onzer geliefde Vorstin heeft wellicht nooit zoo sterk voor mij gesproken als dit jaar, nu in elk deel van het Rijk en alle lagen en groepen der bevolking de gevolgen eener financiële en economische wereldcrisis zoo diep worden gevoeld, nu allerwege reikhalzend wordt uitgezien naar licht aan den helaas nog steeds duister blijvenden gezichtseinder, naar verlichting van zorgen en lasten. Onder zulke omstandigheden hebben wij meer dan ooit het oog te richten op Haar, die steeds het voorbeeld is geweest van kloekheid en vertrouwen, en meer dan ooit behoefte ons te scharen rond onze Koningin. De gedachte, dat ik heden voor het laatst als vertegenwoordiger van H.M. de Koningin hier mag staan om de wenschen en de hulde der onderdanen van deze Gewesten in ontvangst te nemen, zou mij tot weemoed stemmen, indien ik daarnaast niet het voorrecht in uitzicht had eerlang persoonlijk onze Vorstin in alle oprechtheid de verzekering te mogen geven dat diepe eerbied voor het Hoofd van Staat, warme vereering voor de persoon van Hare Majesteit in breede lagen der ingezetenen van *Ned.-Indië* elk verschil in politiek inzicht en politieke wenschen blijven overheerschen, dat de belangen van dit deel van Haar Rijk, welke Hare Majesteit zoo na aan het hart liggen, veilig zijn, dat aan de toekomst dezer Gewesten geen twijfel kan bestaan omdat wij zelve daaraan niet twijfelen willen of

kunnen, omdat door ons ongeschokt vertrouwen in de toekomst van *Indië* aan de eerste voorwaarde daarvoor is voldaan. Van de leiders van het bedrijfsleven hier te lande, van hen die in ambtelijk leidende posities zijn geplaatst, van de leiders der staatkundige partijen, van de Pers, welke in zoo groote mate aan de gezindheid van het groote publiek leiding kan geven, van allen — tot welke bevolkingsgroepen zij ook behooren, die hart hebben en liefde voor dit land en volk — vraag ik en verwacht ik dat zij de geruststellende verklaring welke ik straks aan onze Vorstin meen te mogen geven niet zullen beschamen.” De *Landvoogd* eindigde zijn rede met het afsmecken van rijken zegen van den Allerhoogste voor het nieuw ingetreden levensjaar van H.M. de Koningin.

Wij vestigen de aandacht op het *Bat. Nwsbl.* (27/8 t/m. 1/9 „Volksraad”) en de *Deli Crt.* (1/9 „Herdenking”; „Het Openbaar Gehoor”, te Medan; 2/9 „De Vermogensbelasting”).

Het politiek Moluksch Verbond.

Een vergadering van dit verbond, op 30 Augustus te Batavia belegd, heeft — volgens het *Bat. Nwsbl.* (1/9) — een besluit genomen, waaruit de sterk geprononceerde pro-Nederlandsche gezindheid van den *Ambonnees* kan blijken. *Dr. Apituley*, de Molukkenleider in den Volksraad, informeerde naar de meening van de vergaderden omtrent de samenwerking met andere politieke groepen, in verband met de spoedige totstandkoming van de Provincie Groot-Oosten. Hij meende een waarschuwend woord te moeten doen hooren tegen de anti-Nederlandsche gedachte der politiek linksgeoriënteerden: „Los van Nederland”. Zoo die beweging kans van slagen zou hebben, zal toch een gezagsstelsel naar Westerschen trant het tegenwoordige regeeringssysteem moeten vervangen. Een der gevolgen daarvan zal zijn, dat het 40 miljoen sterke Javaansche volk de eerste viool zal gaan spelen, zoodat niet onjuist door *Dr. Rivai*, een Sumatraan, deze beweging als een Javaansche beweging wordt aangemerkt. Spontaan kwam na deze toelichting dan ook de vergadering tot de uitspraak, dat de Groot-Oost in de toekomst niet wensch bestuurd te worden door amateurs. Alleen het Nederlandsche Bestuur heeft haar sympathie, in verband waarmede aangedrongen werd op een behartiging van de belangen der minderheden bij de a.s. behandeling in den Volksraad van het probleem der provincie Groot-Oosten. Zij verzoekt tevens *dr. Apituley* — waar door de huidige sociale ordening de *Ambonnees*, eveneens b.v. ook de Indo-Europeaan, eens te veel zal worden op Java — zijn politiek van het economiseeren van de Molukken krachtig voort te zetten, want zij wensch voor hare zonen tijdig de mogelijkheid van een anderen uitweg thans reeds te overwegen. Het eenmaal uit noodzaak verlaten vaderland is thans helaas op lange na niet berekend om hare zonen terug te ontvangen; met verende krachten en Regeeringshulp zal het toch zeker wel eenmaal allen kunnen herbergen. De Vergadering drong er bij haren leider verder op aan den Volksraad te wijzen op het vraagstuk van herziening van het kiesstelsel, opdat door de circa 100.000 buiten de Molukken verblijvend houdende *Ambonnees* van buiten hun land uit ook invloed kan worden uitgeoefend op den gang van zaken in hun toekomstig land van belofte. Aldus meende de Vergadering, dat met een goed georganiseerd Molukkenvolk en de rechtsche groepen een behoorlijk tegenwicht kan worden gevormt t. a. v. de bedoelingen van het links georiënteerd blok.

Wij verwijzen naar *De Loc.* (14/8, blz. 23 „Immigratie en terugkeer naar China”), het *Bat. Nwsbl.* (15/8 „Vluchtelingen uit Digoe”), de *Java-Bode* (27 en 28/8 „Het Volkscredietwezen”, *J. E. J.*; 26/8 „Het probleem van het Inlandsch Onderwijs”, *J. E. J.*, de *Deli Crt.* (19/8, 2de bl. „Ir. Soekarno in de eel”; 5/9 „Gratie” van *ir. Soekarno*) en *De Sum. Post* (24/8 „Woordenspel”).

Het belang van praehistorisch onderzoek in Z.-O. Azië voor Ned.-Indië.

Het *Soer. Hbl.* (25 en 26/8, 4de en 3de bl.) vermeldt e. a. omtrent „De reis van *dr. P. van Stein Callenfels*”, inspecteur van den Oudheidkundigen Dienst in *Ned.-Indië*. Vóór 1924 werd aangenomen, dat de be-

schavingsgolven, welke vóór den *Hindoetijd* den Archipel hebben bereikt, alle afkomstig zouden zijn uit *Achter-Indië* en via het schiereiland *Malakka* naar *Ned.-Indië* zouden zijn doorgedrongen. Langzamerhand is *dr. Van Stein Callenfels* tot het inzicht gekomen, dat lang niet alle invloeden van buiten in praehistorischen tijd dien weg hebben gevolgd. Het Oosten van den Archipel heeft sterk den invloed ondergaan van de cultuurstromingen, welke via den *Minahassa* uit het Noorden moeten zijn gekomen. In een gebied van de *Filippijnen* en *Noord-Celebes* heeft zich — zooals hoe langer hoe meer duidelijk begint te worden — de *Polynesische beschaving* ontwikkeld uit nog oudere Oost-Aziatische cultuurvormen. Zelfs tot op *Java* kwam *dr. Van Stein* dergelijke uit het Noorden binnengedrongen cultuurgolven tegen; het grotten-onderzoek bij *Bodjonegoro* en *Ponorogo* en de bestudeering van de honderden Neolietische ateliers in het *Patjiansche* hebben feiten opgeleverd, welke op dit oogenblik alleen nog maar in verband gebracht kunnen worden met een cultuurgolf, waarvan *Japan* ons eveneens resten geeft. Het bovenbedoelde grottenonderzoek levert de bewijzen van een cultuur, waarvan in *Indo-China* sporen zijn aangetroffen tezamen met die van de alleroudeste beschaving, welke uit *Z. O.-Azië* bekend is. In de grotten op *Java* echter liggen de resten van deze ruwere cultuur tusschen twee lagen, welke behooren tot een veel jongeren tijd. Dat de bovenste der beide lagen, welke gepolijste steenen bijlen oplevert, van jongeren tijd is, spreekt vanzelf. Maar het is een raadsel, dat ook de alleroudeste laag ons steenen speer- en pijlpunten levert, welke volgens Japansche gegevens eveneens uit het laat-neolieticum stammen. Cultuur-historische gegevens aangaande den oertijd zijn niet van *Japan* te krijgen. De kwestie is van zeer groot belang voor ons inzicht in de voorgeschiedenis van den Archipel. Persoonlijk zal *dr. Van Stein* in *Japan* een onderzoek hiernaar instellen. Deze studie-opdracht wordt vastgeknoopt aan het bezoek

Wij verhuren Auto's zonder chauffeur

Uitsluitend nieuwe wagens, per dag, week of maand.
L. J. v. PUFFELEN, Weteringkade 83
 Telefoon 771602. — DEN HAAG (Holland). 5267

PENSION KLEIN

NICOLAAS WITSENSTRAAT 21
 AMSTERDAM Centrum stad
 — Telefoon 36398 — 5611
 Op alle slaapkamers koud en warm water.
 Prima referentiën. Families reductie.
 Tramlijnen: 4, 5, 6, 7, 10, 11, 15, 16, 19, 20, 24, 25.
 Halten: FREDERIKSPLEIN en WETERINGSCHANS

KENNISGEVING

Het Café-Restaurant
„T GOUDEN HOOFD”
 GROENMARKT — DEN HAAG
 is vanaf 1 OCTOBER jl. onder nieuwe Directie van
 A. WESTERGAARD (v.h. Restaurateur R'sche Lloyd)
 HEINEKEN'S BIEREN 5270

Dansinstituut v.d. Zanden

SCHIEDAMSCHESINGEL 103B—105B — ROTTERDAM
 TELEFOON 51565 5591
 Een der goede adressen voor Indische verlofgangers.

UTRECHT

U F R A RADIO
 Radio-toestellen, direct op het lichtnet aan te sluiten (geén accu en anodebatterij), met ingebouwd luidspreker. Smaakvolle uitvoering in gepolitoerd notenhout. — Prijs f195.—.
 UFRA-RADIO — UTRECHT
 Wittevrouwensingel 2 (5145) Tel. 16024

AMERSFOORT

TE HUUR: flink Huis met prachtige tuin (vijver). Drie ruime woonkamers, 6 groote en kleine slaapk., badk. en dienstbodek., keuken, kelder, schuren. Electr., gas en water; desgewenscht met overneming van raam- en vloerbedekking. Komt vrij Nov. a.s. Huurprijs f 800.—.
 Br. no. 5272 bur. v. d. bl. Wagenstraat 37, Den Haag.

VOOR AL UWE REIZEN

Reisbureau LISSONE N.V. Amsterdam
 Leidschestraat 5 — Dam 10
 Reisbureau LINDEMAN N.V. Den Haag
 Groenmarkt 22 en elders
 — N.V. Ned. Ind. Reisbureau LISSONE-LINDEMAN —
 BATAVIA-CENTRUM: Rijswijkstraat 2 — SOERABAYA: Simpang 4
 GENUA MARSEILLE PARIJS
 Uff. Informazioni C.I.T. C. J. BRANDT, Knickerbocker Tours
 Stazione P. Principe „Hotel Splendide” 14 Bd. Malesherbes

Geld heeft vleugels!
Beleg het veilig in een
Levensverzekeringpolis
van de
NILLMIJ
„de soliede” van 1859

Hoofdinspecteur voor 's-Gravenhage:
F. J. MAHLMAN, Plaats 31a. 5069

van dr. Van Stein aan het Eerste Prae-historisch Congres voor Oost-Azië, in Januari 1932 te Hanoi te houden. De reis naar Japan en dan via Canada is een studiereis, wat de financiële consequenties betreft, gelijkgesteld met buitenlandsch verlof.

De *Loc.* vertelt van „Indische vogels” (17/8, blz. 20), het *Bat. Nwsbl.* van „Parijs” (20/8, R.) en „De pasar Gambir in brand” (27/8), de *Java-Bode* van „Gevaarlijke lectuur” (22/8, v. W.), het *Soer. Hbl.* van „Menschheid's opgang” (10/8, 2de bl. Z.) en „Tijdens de O.-I.-Compagnie” (15 t/m. 29/8, 4de bl. Dr. G. M.), „De koloniale expositie” (24/8, H. R.), de *Del. Crt.* van „Sexueele ethnologie” (3/9, 2de bl. Prof. Hirschfeld) en „Naar den Kantsjinsjinga (5/9, 2de bl. P. Bauer.)

II. Uit de Inheemsche en Maleisch-Chineesche pers.

De *Oetoesan Sumatra* van 20 Juli ziet een zonderlinge tegenstrijdigheid tusschen hetgeen de heeren Soerose en Wiwoho met betrekking tot den Volksraadsarbeid zeiden en de omstandigheid dat zij in het college zitting nemen. Eerstgenoemde beweerde toch o.a. dat al zijn moeite en arbeid in den Volksraad voor 90 % vergeefsch zijn, doch liet er dadelijk op volgen dat niettemin zijn blijmoedigheid nog voor 50 % aanwezig is. De heer Wiwoho betuigde der Regeering dank voor zijn benoeming, maar drukte er zijn teleurstelling over uit dat niet meer leden van de „beweging” tot Volksraadsleden zijn benoemd. De prijajis zouden geen vertegenwoordigers van het volk zijn. De heer Wiwoho wees er verder op dat velen zich wel eens afvragen of het nut van den Volksraad voor het volk wel evenredig is aan de aan de instelling bestede kosten en tijd. Dan verzocht het Volksraadslid der Regeering om de leden van het college die geen vertegenwoordigers van het volk zijn, te doen plaats maken voor hen die het wel zijn. De *Oetoesan Sumatra* vindt dit een heel naïeve vraag. Overigens vraagt het blad waarom bovengenoemde leden in den Volksraad zitting nemen als zij er van overtuigd zijn dat hun moeite en arbeid daar tevergeefs zijn besteed en dat de kosten voor den Volksraad buitensporig zijn, terwijl de heeren die er in zitten geen volksvertegenwoordigers heeten te zijn. Maar welk Volksraadslid zou ook zijn blijmoedigheid verliezen als het lidmaatschap nog zooveel voordeelen biedt?

Het blad *Fikiran* van 18 Juli zegt in een hoofdartikel, getiteld: „Kostbaar doch ondoelmatig onderwijs”, dat er geen streek is in heel Ned.-Indië die zoovele zegeningen heeft kunnen ondervinden als de Minahasa. Opgesomd worden de vele soorten scholen die er zijn. Op onderwijsgebied voor elck wat wils. Van de gesubsidieerde scholen alleen tellen wij — aldus het blad — reeds honderdtallen Protestantsche en dito katholieke, wat het Gouvernement veel centen kost. Om maar een grappig staaltje te vertellen: in een eenvoudig dorp worden twee scholen aangetroffen, een van de Protestantsche en een van de Katholieke kerk, terwijl niet ver van beide scholen links een openbare 2e Maleische en rechts nog een soortgelijke school staat, enz. Het blad vraagt zich af waar dat allemaal naar toe moet. Het zegt meer en meer te gaan gelooven dat in hetgeen Prof. Schrieke in zijn verslag geschreven heeft over een nakend gevaar, het kweken van een intellectueel proletariaat, heel veel waars zit. Gezegd wordt dat het vormen van menschen die in de toekomst goed genoeg kunnen zijn om te voldoen aan de eischen van de B. B. L., voor de Minahasa een groot en niet denkbeeldig gevaar is. Dit moet zich vroeg of laat wreken; thans ondervinden wij immers reeds, zegt het blad, de zegeningen daarvan dat onze geschoolde, Hollandsch sprekende jongedames niet meer geschikt zijn voor huisarbeid, de arbeidsmarkt overstroomden, om niet te spreken van de gevolgen van teleurstellingen die den nasleep vormen van dit zoo gebenedijde werk, dat is: opvoeding volgens de moderne eischen en tot alle Christelijke deugden. Onze goed Hollandsch sprekende jongedames moeten zich thans al behelpen met soldaten-zonder-strepen en dit zou nog een geluk genoemd moeten worden in vergelijking met de misdeelde zusters. Hier helpen geen gebeden en gezangen alleen. Er moet gehandeld worden.

Volgens de *Bintang Timoer* van 25/27 Juli heeft de heer Soangkoepou in den Volksraad gepleit voor het (algemeen en officieel) gebruik in Indië van het Ma-

leisch. De geestelijke ontwikkeling der bevolking zou er door bevorderd worden. In Siam en Japan is de eigen taal de officieele voertaal en toch doen deze landen niet onder voor de „bovenwindsche” mogendheden. Het blad memoreert het feit dat enkele, met name genoemde, Volksraadsleden of in het Maleisch hun rede hebben gehouden of het verzoek hebben gedaan zich van die taal te mogen bedienen, ten einde hun gedachten beter en juistere te kunnen uiten. In enkele gevallen zouden een paar Inh. leden even fijn of scherp in hun debat met Europeesche collega's zijn getreden indien zij zich van het Maleisch hadden mogen bedienen. Dan wordt de bruikbaarheid van het Maleisch als voertaal op alle — zoowel lage als hooge scholen — verdedigd. Het blad toont een en ander aan aan de hand van enkele voorbeelden. De abiturienten van de Normaalscholen met uitsluitend Maleisch als voertaal zouden b.v. in wetenschappelijke kennis niet achterstaan bij hun collega's van een dergelijke onderwijsrichting met Nederlandsch als voertaal. Het doet inderdaad vreemd aan — aldus het blad — dat een volk van 60 miljoen zielen niet in staat is een zij 't ook slechts ietwat hogere wetenschappelijke kennis op te doen anders dan door middel van vreemde talen, terwijl het logischer zou zijn indien zulks zou kunnen geschieden in de eigen taal. Een en ander verder toelichtend zegt het blad toe te geven dat het niet gemakkelijk is om aan den wensch van den heer Soangkoepou te voldoen. Maar al duurt het ook twintig jaren voordat het zijn beslag krijgt, als men er maar een aanvang mee maakt. Gezegd wordt dat er door het Kantoor van de Volkslectuur e. a. a. mee begonnen is. Maar dit kantoor is een tijdelijke instelling. Het kan volgens het blad vergeleken worden met een Zendingsgenootschap in een primitief land, dat, zoodra de toestanden zich ten goede zullen hebben gewijzigd, m. n. de betrokken bevolking in staat zal zijn over haar eigen belangen te denken, zich terugtrekt. Derhalve moeten wij gereed staan, aldus schrijver, om de plaats in te nemen van het Kantoor voor de Volkslectuur e. a. a.

Vreemde „creatures” zou de redacteur der *Siang Po* (20 Juli) de Indonesische journalisten willen noemen, die de massa voortdurend opwekken zich te organiseren, maar zelf geen organisatie hebben, elkaar herhaaldelijk in de haren vliegen, terwijl zij elktijdig propaganda voeren voor eenheid en solidariteit. Dit naar aanleiding van de te Semarang te houden conferentie van Indon. journalisten. Schrijver stemt ten volle met het plan in, maar wenscht er op te wijzen dat een vakvereniging van journalisten niet als andere vakverenigingen in de eerste plaats aan materiele voordeelen mag denken. Waar de journalisten het algemeen belang dienen, zal ook hun organisatie tot nut van het algemeen moeten arbeiden. In dit verband wijst schrijver op het werk van den „Journalistenkring” in Nederland en op eenige belangrijke faciliteiten welke de Ned. journalisten van de Regeering toegekend krijgen, hetgeen zeker ook het publiek te stade komt. Schrijver geeft toe dat elke vergelijking tusschen de positie van de Indonesische journalisten en die van hun vakgenooten in Europa mank gaat. Het bovenstaande moge slechts een aanwijzing zijn in welke richting een journalistenbond moet arbeiden.

De *Bahagia* van 29 Juli wijst op het artikel van „Observer” in de *Java-Bode* over het nog steeds verminderend prestige van de Europeanen bij de gekleurde volken naar aanleiding van Lord Irwin's verklaringen daaromtrent. Observer noemde o.a. de fraudes door den hoofdcommissaris Van Rossem en door den notaris Roelofs Valk gepleegd en het politieschandaal in de zaak Karim, feiten, welke het prestige van de Europeanen hier te lande knakken. Het blad meent dat nog tal van andere tegen moraal en fatsoen indruisende gedragingen van Europeanen zijn te noemen, welke verklaren waarom het Oosten gaandeweg zijn vertrouwen in en zijn eerbied voor het Westen verliest. Van de Westelingen zelven hangt het af om hun prestige te herstellen!

Oost- en Westindisch literatuuroverzicht.

De Redacties van tijdschriften, welke in deze rubriek werden opgenomen, worden uitgenoodigd de bladen rechtstreeks te zenden aan den redacteur van deze rubriek, Obrechtstraat 163, 's Gravenhage. Hetzelfde geldt voor uitgever, die hun boeken in dit overzicht wenschen vermeld te zien.

Algemeen Landbouwweekblad voor Ned.-Indië
No. 8 van 22 Aug.: De verre Oosthoek, een land met geschiedenis. I. (n.l. het rijk van Balambangan, dat tot zijn val in 1767 Hindoesch is gebleven en eens in zijn grootste uitgestrektheid de oude residentie Besoeki, de Afdelingen Loemadjang, Malang en Blitar besloeg. Alleen nog om het plaatsje Banjoewangi vindt men de afstammelingen van het eens zoo machtige volk. Tegenwoordig een belangrijke cultuurstreek op Java, voor 30 jaren een woest en vrijwel onbekend gebied.) — Geen hoop meer voor copra? (de hegemonie van de „Unilever” (de meeste factoren, die in dezen tijd

Nerveus en overspannen, onrustig en slapeloos. Men gebruike hiertegen de zenuwstillende en zenuwsterkende **Mijnhardt's Zenuwtabletten** Glazen buisje 75 ct. Bij Apoth. en Drogisten 5492

den klapperplanter verontrusten, zijn, goed beschouwd slechts van tijdelijk karakter en evenals de economische abnormaliteiten van thans zullen zij vroeg of laat geheel verdwijnen, schrijft R. W. Robson in de *Pacific Island Monthly*.) — Intensievere actie voor „Empire” thee. — Sumatra door Britschen bril (n.l. die van dr. W. A. Rogers in *The Times of Malaya*. Het oordeel is gunstig, er is een lofzang op de luchtvaartdiensten en een hooglied op de radio-telefonische organisatie). — Het aanleggen van koffiekweekbedden, door M. P. H. van Houweningen (de selectie van het benodigde materiaal en het uitplanten der bibits of stumps. Geheel uit de praktijk.) — Vorst in het Pengalengansche, door K. Weissberg. — De huidige situatie van de theecultuur (rede van den heer W. C. Loudon op 11 Juli in de alg. vergadering v. d. Vereniging voor de Theecultuur in N.-I.)

No. 9 van 29 Aug.: Het lokkend restrictie-aas (in de rubber. Er is maar één redmiddel tot behoud van een groot deel van onze Europeesche rubbercultuur en dat is verlaging van den kostprijs.) — De verre Oosthoek, een land met geschiedenis. II (de schrijver geeft een beschrijving van de landstreek en, de bevolking en haar arbeid en zegt: Alom krijgt men den indruk van welvaart, vele ruim en goed gebouwde woningen wijzen er op, dat het geld hier in ruime mate in de dessa kwam. Het grootste gedeelte van die welvaart is te danken aan het openleggen van de vele duizenden bouws woeste gronden, waardoor jaarlijks ettelijke tonnen gouds in de streek werden gebracht tot heil van de bevolking.

Waar, zooals vroeger beschreven, de werkvolk-kwestie tot nog voor enkele jaren, veel hoort, kosten kostte, zijn de toestanden belangrijk gunstiger geworden. De ondernemingen, welke nu reeds jaren bestaan, hebben allen een vaste en blijvende kampongbevolking gekregen, het trekken is uit; wel ziet men nog steeds niet gevestigd volk de percelen bezoeken, vooral wanneer er extra en prettig werk is, zooals koffiepluk, maar dat volk komt veel uit de dessa's, zelfs uit het Djember'sche en verder tot Sitobondo toe.) — Nieuw soort rubberolie (preven genomen door J. J. van Cant in de Straits. De olie uit rubbersheets getrokken, noemt hij *Crude Rubber Oil No. 1*. Men raadplege het artikel hierover van A. R. Holden in de *Malayan Tin and Rubber Journal*). — Citronella-olie op Ceylon en Java (de uitvoer uit Ned.-Indië van Java citronella-olie is ten minste 1½ maal zoo groot als die uit Ceylon.)

La Quinzaine Coloniale
van 25 Sept. No. 600: La transformation industrielle de la banane, door P. Ammann (schrijver bepleit het drogen van bananen en beschrijft de samenstelling van versche en gedroogde vrucht en den invoer van gedroogde bananen en bananenmeel in verschillende landen).

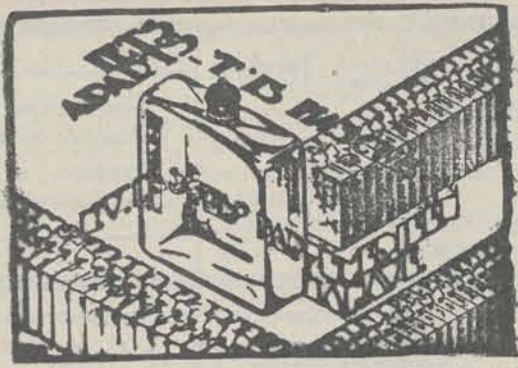
Indisch Bouwkundig Tijdschrift
No. 16 van 31 Aug.: Ongevallen door electriciteit, door ir. L. A. Schmid (in 1930 was het aantal ongevallen in Ned.-Indië ruim 7 maal zoo groot als in 1925. Niet alleen de minder deskundige Inlandsche arbeiders, doch ook vele Europeesche employés bij de cultuurondernemingen en zelfs vaklieden verkeerden in de veronderstelling, dat de elektrische stroom van lage spanning ongevaarlijk is. De ervaring bewijst het tegendeel. Daarvan volgt een statistiek.)

De Indische Mercur
No. 39 van 30 Sept.: Verbetering van de Theemarkt door een rationalen pluk (voordracht van A. E. Reynst op de alg. vergadering van de Ver. van de Theecultuur op 10 Juli te Amsterdam.)

De Indische Post
van 5 Sept. No 36: De Inlandsche Vakbeweging. II (de tweede groote vakbeweging is die van het Inlandsche personeel der pandhuizen. In het algemeen heeft de bond zich te veel met de politiek bemoeid en toegelaten, dat de politiek zich met hem bemoeide.) — Een Engelsch Oorlogsschip in de Indische wateren II.

Indisch Militair Tijdschrift
No. 8. Enkele nieuwe psychologische begrippen in verband met militaire opvoeding, door W. Schijveschuurder-Jagers, lichte bommenwerpers of een combinatie voor de verdediging van Tarakan en Balikpapan, door M. van den Heuvel. — De Hoogere Krijgskundige vorming van officieren en de detachering, door jhr. J. M. R. Sandberg. — Oefenings-systeem bij de Luchtvaartafdeeling, door W. K. Boogh.

606

De Indische Verlofganger

No 8 van 25 Sept.: Indië en Willem III, door S. Kalf (schrijver herinnert aan de schenking van het landgoed „Bronbeek” ten behoeve van de stichting van een invalidenhuis voor Indische militairen, welk paleis Z.M. had laten bouwen en waar de graaf van Chambord als balling op Ned. grond toevoende, zijn gastvrijheid genoot.)

Indologenblad

Het Septembernummer bevat het programma van den novitaatstijd 1931 van Dinsdag 6 tot en met Zaterdag 17 October.

Inter Ocean

Septembernummer: The International Colonial Exhibition, door W. L. Utermark—Koepang, Capital of Timor, door M. O. W. — A Popular Account of the Dengue Mosquito, door W. J. Scarff.

Landbouw en Veeveelt

Nr. 4 van 31 Aug.: Fruitteelt, (een geschiedkundig overzicht van de fruitteelt. Coen vaardigde op 11 April 1628 reeds een plaacaat uit, waarbij verboden werd iets te doen wat strekken kon tot de detriment of te prejuditie van tuinen en erven. Al hebben ongetwijfeld de Hollanders van het begin hunner vestiging af in Jacatra Ao 1618 veel gedaan voor het aanplanten van vruchtboomen bij hun buitenplaatsen, voordien hadden de Portugeezen, Chineezen en anderen aan den invoer van uitheemsche gewassen een werkzaam aandeel gehad). — Geconserveerd Persvoer. II, door Broers (zie het artikel in No. 13 van 1930). — Naar een Indisch Pluimvee Stamboek, door Th. H. Buys (slot).

De Locomotief

van 4 Juni: Het leven in Suriname, door mr. J. H. Heslinga (oud-Gouvernements-Secretaris van Suriname. Overgenomen door De West van 7 Aug. no. 2286).

Le Monde Nouveau

Juli—Aug. no. 5—6: Koloniaal nummer ter gelegenheid van de Parijsche wereldtentoonstelling. Politique coloniale synthétique, door A. D. A. de Kat Angelino. — L'Exposition coloniale internationale et l'ethnologie coloniale, door J. C. van Eerde. — Les idées internationales et le probleme colonial, door Rn. Ms. Noto Soeroto. — Le relèvement des Indes néerlandaises, door L. J. M. Feber. — L'Exposition coloniale et sa portée, door R. Zuyderhoff. — Le sens de la colonisation, door E. van der Vlucht. — L'enigme du sucre, door dr. H. C. Prinsen Geerligts. — La colonisation et la question des races, door E. Moresco.

Nederlandsch Indië Oud en Nieuw

October: De ontwikkeling van het school- en vakonderwijs in oud-Batavia, door A. Hallema. (De bemoeiingen der Compagnie strekten zich niet alleen uit tot die scholen, die wij tegenwoordig lagere scholen zouden noemen, maar ook tot andere typen, als een Latijnsche school, Academie der Marine ta Batavia, Seminarium Theologicum, de Artillerie- en Marineschool te Semarang, cursussen tot opleiding van chirurgyns, boekhouders, tolken voor de Chineesche taal en scholen voor ambachtsonderwijs. Alles te zamen genomen, is de Compagnie gedurende twee eeuwen, zij het dan in samenwerking met de Kerk in Indië en ook afhankelijk daarvan, niet geheel werkeloos is geweest inzake de behartiging der culturele belangen der bevolking.) — Tegalsch Houtsnijwerk, door J. W. van Dapperen (het type dat nu nog te vinden is, dagteekent uit het Moham-

medaansche tijdperk, grof, sluit zich volkomen aan bij den volksaard, die in beschavingsuiting in dat gedeelte van Java minder verfijnd is).

Onze Vloot

October: Het verblijf van Hr Ms Jacob van Heemskerck en Hr Ms Kortenaer in West-Indië. (De Uit- en Thuisreis van „De Verrader van Curaçao”. Het is een oud gebruik, eene traditie bij de Marine, dat als er een oorlogsschip de haven van Curaçao verliet om naar Nederland terug te keeren, den nacht tevoren een oud houten schegbeeld van een schip uit den ouden tijd, van zijn plaats op de werf verdween, met dat schip naar Holland ging en per volgend oorlogsschip van uit Nederland weer terugkwam. Het was sedert lange jaren een poets, die men de politie bakte en het was immers tot groote verbazing van iedereen aan boord, dat de politie telken male zich daarmede liet verschalken. Ieder in de Marine wist dan ook van die vaste grap af, en wist, welk schegbeeld bedoeld werd, als gesproken werd over den „Verrader van Curaçao”, dat nu onhandig door een agent van politie op Curaçao een houten pop werd genoemd.)

Pharmaceutisch Tijdschrift voor Ned.-Indië

September: Bij het vertrek van kolonel apotheker dr. H. J. van Giffen (met portret). — de verhouding van de Nederlandsche- en Ned.-Indische pharmacie, door D. van Os. (Rede op 6 Juli te Utrecht i.d. alg. Verg. der Ned. Mij. t. b. d. Pharmacie).

De Planter

29 Aug. no. 489: Ziellooze bedrijfsvoerders (Ontslagen en harteloos optreden van ondernemers tegenover hun personeel zijn aan de orde van den dag. Gevallen worden aangehaald van het ontslag zonder pensioen, door de „Anglo Dutch” van personen, die 16, 18 en 20 jaar in dienst zijn geweest).

De Rijkseenheid

No. 53 van 30 Sept.: Gevaarlijke lectuur. De Java-Bode waarschuwt tegen de feuilleton van Ivans: Slinksche wegen. De redactie van de Rijkseenheid merkt nu op, dat zij niet het minste aandeel in de samenstelling van Slinksche wegen heeft gehad en verdedigt zich verder tegen de bezwaren van de Javabode, dat aan het feuilleton een valsche tendens ten grondslag ligt, dat daarin hoogst beleedigende uitdrukkingen aan het adres der regering voorkomen, en dat het feuilleton een volledige handleiding voor een koelie-opstand bevat.

Wat het eerste punt betreft, merkt zij op dat de schrijver, naar zij verneemt, door competente menschen is ingelicht; de tegen de regering gericht uitdrukkingen zijn slechts beweringen van ontevreden, die er in optreden, die, gelijk in elken roman, volstrekt niet eens altijd de meening van den schrijver zelf weergeven. Het laatste bezwaar acht de redactie belachelijk: de koelies die in opstand willen gaan, zullen toch niet in een roman van Ivans naslaan, hoe dit aan te leggen?)

De Stuw

1 Sept. no. 17: De organisatie van de Indische Regeering. — Bescherming en Emancipatie. De moeilijkheden der Coöperatie, door Fruin. — Kroniek. (Ontheffing van landrente. Hoewel de tegevoerkomende houding van de regeering ten opzichte van de ontheffing der landrente bevrediging verschaft, nadere berichten van bestuursambtenaren er op schijnen te wijzen dat met de uitvoering van de toegezegde maatregelen niet die haast is gemaakt, die had mogen worden verwacht. Althans, van sommige regenten werd vernomen, dat zij nog steeds geen opdracht tot het maken van ontheffingsvoorstellen hebben ontvangen.

Waar het hokt is niet bekend; wel is het duidelijk dat nog steeds het standpunt niet overwonnen blijkt van degenen, die bij de beoordeeling van den belastingdruk op de willigheid der bevolking meenen te mogen speculeeren. Wij willen — zoo schrijft de Stuw — hier nogmaals ernstig waarschuwen tegen een lichtvaardige opvatting in deze kwestie: wanneer later, na het op Java steeds vrij langdurig gebleken incubatietijdperk, roerigheden volgen op het onverwachte van zulk een verschijnsel.)

BOEKENSCHOUW.

The Euphorbiaceae of Surinam, door J. Lanjou (proefschrift).

Verlag over 1930 van de Curaçaosche Bank.

Acht en twintigste Indologische leergang, 14 September—12 December. Afd. Volkenkunde van de Kon. Vereeniging: Koloniaal Instituut.

Wie is dat? Naamlijst van ongeveer 2500 bekende personen op elk gebied in het Koninkrijk der Nederlanden (Ned. Oost- en West-Indië), M. Nyhoff, f 5.60 (6.50).

Suriname

„De West” van 8 Sept. schrijft:

„Het behoort tot de zeldzaamheden, dat de Surinaamsche boaslang menschen aanvult. In 't begin van deze maand heeft zich dit geval voorgedaan op den grond Mokka aan de Boven-Cottica. Een tien-jarig knaapje zat op een brug aan de rivier zijn voeten te wasschen. Op een gegeven oogenblik zag het kind, dat een boa zijn been omstrengelde en hem in het water wilde trekken. Op het gegil van het kind snelden de ouders toe. Zij trachtten het dier af te leiden, door het een kip voor den bek te houden. De slang versmaadde echter het boutje en bleef het been vasthouden. De broeder van het knaapje wist toen door een welgemikt schot het beest te doden. De slang werd gemeten en bleek elf voet lengte te hebben.”

Vele jaren geleden woonden wij in Coronie een dergelijk geval bij: op een brug bij een kreek zat een jongetje zijn voeten te wasschen, toen hij door een kaaiman werd aangevallen. Op zijn gegil werd gelukkig het beest gedood. Het gewonde jongetje en de gedooide kaaiman werden op een ezelskar gelegd en langs den straatweg geleid om geld op te halen. Ouden van dagen in Coronie zullen zich het geval herinneren.

***

De gewijzigde goudverordening, waarbij vrij onderzoek in door den gouverneur aan te wijzen streken wordt toegestaan, zal, naar De West verneemt, vervroegd worden afgekondigd. Verschillende personen wachten daarop om hun geluk in het achterland te beproeven.

***

De „Simaloer”, die met een tweede transport vrije immigranten op 1 Augustus 1931 van Tandjong Priok op Java naar Suriname vertrok, werd 17 September te Paramaribo verwacht.

Op de Simaloer bevinden zich 120 Javaansche gezinnen, t. w. 281 volwassenen en 179 kinderen. Aan boord zijn mazelen uitgebroken, waaraan 8 kinderen overleden zijn.

***

„Het grootopperhoofd Jankoeso, gevestigd op Godo nabij de samenvloeiing van Pikien Rio en Gran Rio, heeft — daartoe opgeroepen door den Gouverneur — die lange reis naar Paramaribo ondernomen, om zijn verontschuldigen aan te bieden voor de onheusche bejegening, aan de heeren Junker en Lawton eenigen tijd geleden in een Boschnegerdorp aan de Boven-Suriname te beurt gevallen.

Jankoeso heeft den kapitein van het betrokken dorp en de twee schuldige Boschnegers medegebracht.”

Aldus „De West” van 4 September. In een artikel in „De West-Indische Gids”, van September j.l.: „Amerikaansche geleerden over Surinaamsche Boschnegers” werd de onheusche bejegening van de heeren Junker en Lawton besproken en daarbij opgemerkt dat het Surinaamsche Bestuur er wel voor zou zorgen dat zulke onbehoorlijkheden zich niet herhalen.

Wie iets meer van het grootopperhoofd Jankoeso wil weten leze het interessante artikel van den oud-Gouverneur Staal „Boschnegerherinneringen” in „De West-Indische Gids” van Mei 1922, 4e jaarg. blz. 42—47.

***

Eenigen tijd geleden schreven wij over het plan van den heer Wildeboer te Paramaribo om een motorboot te bouwen voor het verkeer van Coronie met de mailboot. Wij lazen nu in „De West” van 1 September dat dit plan van de baan is. Het Gouvernement achtte het daaraan verbonden risico te groot.

„Dezer dagen is de bouw van een open vrachtboot ten behoeve van den transportdienst op de Coroniekust gegund aan den aannemer Harret voor de som van f 2850 (ongeveer het dubbele van de oorspronkelijke raming van het departement). Hieruit blijkt, dat althans wat het goederenvervoer betreft, zal worden voortgegaan met open booten. Wat de plannen zijn voor het personenvervoer is ons niet bekend. Wellicht zal men een proef nemen met de onlangs aangekochte motorboot Pireen, op stapel bij den bootmaker Fernandes. Deze boot was bestemd voor den heer Fairweather, die reeds verscheidene duizenden guldens had uitgegeven voor den bouw. Op de veiling heeft het bootje op stapel niet meer opgebracht dan vijfhonderd gulden. Kooper was het Gouvernement.”

***

In hetzelfde blad vinden wij het overlijden vermeld van den heer Emile G. Samson, landmeter en industrieel.

„De heer Samson was een man van groote energie en doorzicht, die zijn sporen verdiend heeft zoowel in de industrie als in het landbouwbedrijf.”

***

Ons wordt een uitknipsel toegezonden, waaraan wij het volgende ontleenen:

VEREENIGDE OCTROOIBUREAUX

BEËEDIGDE OCTROOIBEZORGERS
H. J. KOOY - Ir. H. J. J. WEURMAN

BEZUIDENHOUT 69 'S-GRAVENHAGE
TELEFOON 772080 772081 772082

AANVRAGEN VAN OCTROOIEEN VOOR UITVINDINGEN EN DEPONEEREN VAN HANDELS- EN FABRIEKSMERKEN IN ALLE LANDEEN. 5204

„Met een werkelijk goed geslaagde en druk bezochte bijeenkomst is Dinsdagmiddag in de Kolbaan het seizoen voor de afd. Gorcum van de Ned. Vereeniging van Huisvrouwen geopend en wel met een door den heer jhr. L. C. van Panhuys gehouden interessante en muzikaal geïllustreerde uiteenzetting over het vrouwenleven in West-Indië.

De presidente der afdeeling, mevr. A. van Andel-Brevée, opende de bijeenkomst met een woord van welkom en dankte jhr. Van Panhuys voor zijn bereidwilligheid om voor hen te komen spreken. Het verheugde haar, dat de opkomst zoo groot was.

Op onderhoudende wijze behandelde hierna jhr. Van Panhuys — die tijdens zijn verblijf in West-Indië o.a. tolk was in het Neger-Engelsch — zijn onderwerp, in hoofdzaak zich bepalende tot de inzending van West-Indië op de in 1898 te 's-Gravenhage gehouden eerste Nationale Tentoonstelling van Vrouwenarbeid. In datzelfde jaar was spreker ambtenaar aan de afd. West-Indische zaken van het departement van Koloniën en verleende hij bijstand aan de West-Indische rubriek-commissie van die tentoonstelling.

Spr. verhaalde uitvoerig wat er alzo te zien was uit West-Indië op genoemde tentoonstelling, uit welke is voortgekomen de vereeniging „Oost en West”; het is de vrouw geweest, die het eerst de band vormde tusschen Nederland en de overzeesche gewesten.

In het tweede gedeelte zong jhr. Van Panhuys verscheidene West-Indische liederen, zoowel wiege-, godsdienstige- als spotliederen, waarbij hij zichzelf met de gitaar begeleidde. Hij vertelde van kleederdrachten, van spreekwoorden, dansen, enz. uit West-Indië, terwijl tot slot als attractie de drie kinderen van den heer v. P. op aardige wijze enkele West-Indische volksdansen uitvoerden en waarbij een tafelblad voor tamtam diende.

Dat het geheel in goede aarde was gevallen, bewees het hartelijk applaus, ook de uitgevoerde dansjes oogstten veel bijval; in de pauze en tijdens de causerie kon men diverse West-Indische voorwerpen, als kantwerk, poppen, voorstellende boschjesmensen, landkaarten, boekwerken, enz. bekijken.”

***

Het reisplan voor Hr. Ms. Banckert voor de reis van Curaçao naar Ned.-Indië: vertrek van Curaçao 12 November, aankomst Port of Spain (Trinidad) 14 November, vertrek Port of Spain 16 November; aankomst Paramaribo, 18 November, vertrek Paramaribo, 23 November, enz.

Curaçao

Aan de kaak!

Uit een particuliere correspondentie in de N. R. Ct. van 28 Sept. l. l. Av.:

„Kort geleden is de accijs op sigaretten en gedistilleerd verdubbeld, teneinde het gouvernement in staat te stellen over ruimer middelen te beschikken. Het gevolg is geweest, dat eenige leden van den Kolonialen Raad, die groote financiële belangen bij deze artikelen hebben, zich tijdig van groote voorraden hebben voorzien. Het gouvernementsgeldkistje heeft er absoluut geen zijde bij gesponnen; alleen de betrokken leden van den Kolonialen Raad lachen in hun vuistje, want de beschermers van het wel en wee der bevolking vonden direct aanleiding om de artikelen in prijs te verhoogen.”

En de predikanten?

Het laatste „Koloniaal Verslag” meldt omtrent de gevangenis op Curaçao:

„De R.-K. geestelijken en de kapitein van het Leger des Heils bezochten de gevangenen iederen Zondag en enkele malen op werkdagen.”

Doorgezet?

Naar wij vernemen, zou de gouverneur op den in ons blad van 24 Sept. l. l. meegedeelden brief van den Kolonialen raad over den bouw van politiewoningen op Rooi Canarie een antwoord hebben gegeven, waaruit zou volgen, dat de bouw doorgaat.

Het bruggeld.

De desbetreffende verordening is aangenomen. In den K. R. heeft, naar wij vernemen, Mr. Eskes het bestuur verwijten gedaan omdat het eerst bij keur de zaak had willen regelen, nadat, zoolang sinds de overneming van de brug, onwettig bruggeld geheven was.

De bovenwindsche eilanden.

Zij mogen altijd stiefkinderen geweest zijn, toch hebben wij den indruk, dat de Hollandscheid dezer eilanden vroeger beter was. Zeker moet het met de taal beter geweest zijn, getuige dat de officieele veranglijseering eerst van de vorige eeuw dagteekent. Evenwel moet niet vergeten worden, dat deze groep in een omgeving ligt, die de menschen haast dwingt, zich anders te oriënteren. Opmerkelijk is het intus-

Wissel- In- en Verkoop Credietbrieven Telegrafische Uitbetalingen	Hollandsche Bank voor West-Indië	Incasseeringen Handelsinformaties Rembours- en Document-Credieten
	AMSTERDAM. (C) Keizersgracht 255 — Telefoon 31290, 35290 en 36290 CURAÇAO VENEZUELA Belast zich met alle Bankzaken op West-Indië, Venezuela, Columbia en Midden-Amerika 5156	

schon, dat het Nederlandsch gedeelte van St. Maarten zich op het Engelsch heeft ingesteld en het Fransche Fransch is gebleven. De pénétration pacifique van de maire van Marigot zal hierin wel geen verandering brengen, en annexatieplannen zal Frankrijk wel niet koesteren.

Is het gewenscht, of liever, is het juist gezien, deze eilanden ook economisch afhankelijk te maken van Curaçao? Beter dan een afzonderlijke verbinding, als men nu — tweemaal 's maands — met de Midas schijnt te willen, van het hoofdeiland met de drie bovenwindsche eilanden komt ons aanvankelijk voor een aandoen dezer eilanden door de K. N. S. M., althans komende van New-York. Dan behoeft men daar ten minste niet uit Curaçao te verkrijgen, wat dit eiland zelf uit N. Amerika betreft. Saba en St. Eustatius krijgen toch al veel over St. Thomas.

Kan dat!

In Publicatieblad 45 is verschenen het Kon. besluit van 16 April 1931 tot vaststelling van een *Curaçaosch Wetboek van burgerlijke rechtsvordering*. Zooals men weet, eischt het Regeeringsreglement, dat de wetboeken ginds „voor zooveel mogelijk” overeenkomstig met de Nederlandsche moeten zijn. Die eisch is geenszins uit het oog verloren. Getroffen heeft het ons daarbij, dat de redactie der artikelen zooveel beter is dan die van het Nederlandsche gelijknamige wetboek.

Doorbladerende zijn twee vragen bij ons opgekomen: Als art. 150 Rr. zegt, dat de voorzitter en de leden van het hof van justitie voor het leven door de Kroon worden benoemd, mag dan art. 41 van het nieuwe wetboek bepalen, dat, wanneer door wraking of verschooning van rechters „of tengevolge van andere oorzaken” de leden van het hof niet in genoegzamen getale zijn om van een geschil kennis te nemen, de gouverneur op verzoek van de meest gereede partij het vereischte aantal buitengewone leden zal benoemen?

En als art. 160 Rr. bepaalt, dat de rechterlijke macht alleen wordt uitgeoefend door de rechters, welke door algemeene verordening zijn aangewezen, mag dan art. 43 van „Rechtsvordering” bepalen, dat wanneer door dezelfde oorzaken, wraking enz., er geen kantonrechter is, de gouverneur of de gezaghebber „iemand tot beslissing van het geding” zal aanwijzen? Wij bedoelen alleen maar te vragen.

Koninginnedag op Curaçao.

De boven aangehaalde correspondent van de N. Rt. Crt. eindigt zijn brief aldus:

„Op feestdagen, zooals Koninginnedag, geeft het drankmisbruik aanleiding tot vechtpartijen en opstootjes, met als gevolg, dat de politie, waarvoor niets dan lof, de handen vol heeft. Mede aanleiding tot deze opstootjes gaven op den laatsten Koninginnedag de Nederlandsche mariniers, waarvan de meeste nog baardelooze knapen zijn. Deze jonge gezagdragers zijn zich in het geheel niet van hun plicht bewust en het verdient wel aanbeveling, dat slechts de besten onzer marine met de handhaving der orde worden belast en dan liefst menschen met een beetje ervaring. Ook de superieuren zouden een beetje meer activiteit aan den dag kunnen leggen. Had een meerdere dien dag gelast naar huis te gaan, dan zou de politie vele onaangename bespaard zijn gebleven. Is de verstandhouding tusschen marine en politie wel zooals die behoort te zijn?”

Als de geschetste feiten juist zijn, dan willen wij gaarne deze wenk aan het moederland onderschrijven.

Dat die „besten onzer marine” dan ook juist gebaard moeten zijn, zal de briefschrijver wel niet bedoelen.

Errata!

Ten slotte uit denzelfden brief dit:

„Het Schottegat met de schipbrug, welke de beide deelen van Willemstad met elkaar verbindt, voert naar de K. N. S. M.-kade, met moderne loodsen bebouwd, waardoor vlugge lossing en lading der schepen wordt verkregen.”

„Een fout van den Amerikaanschen verkooper is” — merkt een blad van de overzijde van het groote water op — „dat hij te veel spreekt. Laat den klant spreken; hoe meer die aan het woord is, des te beter zult gij begrijpen, wat hij noodig heeft”. Een waarheid, die zeer zeker ook bij ons van toepassing is. (De Zakenwereld).

Nagekomen Berichten.

Met Pensioen.

P. Ch. M. Scholberg, contr. 2e kl. b.d. P.T.T., Tomatenstraat 54, Den Haag; G. M. A. Elbers, insp. hoofd b.d. dienst v.d. scheepvaart, Neyhuyskade 118, Den Haag.

Uit den Verren Vreemde

Het Chineesch-Japansche incident.

I.

Het Chineesch-Japansche conflict is een bron van tegenstellingen en zal dit wel blijven. Het heeft in de geschiedenis van den dag, die op „vrede” gericht wil zijn, „ontwapening” als voornaamste middel aanbeveelt, en alles van den „Volkenbond” verwacht, de betekenis van spelbreker. Ligt hierin al het begrip van verwarrende verwickeling opgesloten, elk moment in het geschil geeft ook nog onzekerheid en tegenstrijdigheid uit te zoeken.

Volgens de eene lezing is het berooven en vermoorden van den Japanschen stafkapitein Nakamoera en zijn metgezellen, die hoewel gedekt door officieele Chineseche papieren, in Juni in Mongolië afgemaakt zijn, de eigenlijke aanleiding geweest. Japan vroeg onderzoek, bestraffing, genoegdoening en beweerde dat China zich aan de afdoening onttrok. Het beschouwde dit als de druppel, die den emmer deed overloopen, nadat Japan herhaaldelijk te klagen heeft gehad over onvoldoende activiteit van China voor het beschermen van Japansche onderdanen in gebied onder Chineesch bestuur.

Van Chineseche zijde wordt het gebeurde met kapitein Nakamoera betreurd, maar wordt verzekerd, dat het onderzoek ernstig ter hand was genomen. Kolonel Koean, binnen wiens ressort de misdaad gepleegd werd, was ter verantwoording opgeroepen. Maar Japan zou — zoo wordt de kwestie verwickeld — omdat het genoegdoening kon verwachten, juist de verdere afwikkeling niet hebben afgewacht. Het zou de aanleiding om tot het lang gewenscht optreden in Mantschoerije over te gaan te mooi hebben gevonden om haar te laten ontglippen, en daarom zou het tot dadelijk optreden besloten hebben.

Hiermede staan wij bij de verschillende meeningen over de eigenlijke reden van de Japansche actie. Deze wordt gezocht in de behoefte om een emigratie-gebied te vinden voor zijn overbevolking. Het vlak-tegenover en dicht-bij gelegen Korea heeft aan de verwachtingen niet voldaan en nu heeft Japan het oog geslagen op de daar naast liggende Chineseche provincie Mantschoerije. Daar hebben zich reeds vrij veel Japanners gevestigd, het aantal wordt op ongeveer een miljoen gesteld, die mogen niet in de Chineseche bevolking opgaan, zij blijven Japanners en staan onder de Japansche consuls. Dit heeft reeds meermalen tot wrijving aanleiding gegeven. Volgens de Chineezers, is dit door Japan gewilde wrijving, om hierdoor reden te hebben tot uitbreiding van invloed. In deze redeneering passen het incident-Nakamoera en de daarna genomen maatregelen dan ten volle.

Maar hier wordt tegenover gesteld, dat de door

Japan in de laatste jaren gevolgd politiek geenszins gericht is op een *gewelddadig* doordringen in Mantschoerije, die politiek wil de *pénétration pacifique*, van Korea uit. Het zou dus niet de regeering te Tokio zijn, die de in Mantschoerije getroffen militaire maatregelen heeft gewild, de stuwende kracht zou de generale staf zijn, die ten deze ook de openbare meening aan zijn zijde heeft. In Japan bestaat de eigenaardige verhouding, dat de generale staf niet onder de ministerieele regeering staat, maar rechtstreeks onder den Mikado. Het leger verkeert al geruimen tijd in agitatie door de prikkelende berichten uit Mantschoerije. De publieke opinie doet ook zenuwachtig verontwaardigd. Nu voelde de generale staf zich direct getroffen door het geval Nakamoera. De regeering zou zich hierdoor eerst niet hebben laten meeslepen, ook al niet omdat zij haar verplichtingen als Volkenbondslid indachtig was. Doch de militairen zouden den toestand hebben geforceerd; bij een gewapende ontmoeting is veelal niet uit te maken, wie haar heeft uitgelokt. Een vechtpartij door China begonnen, zou Japan voor regeering en Volkenbond tot aangevallen verdediger maken.

Zoo komen wij bij het eerste gewapend treffen. Volgens Japansch bericht, zouden Vrijdagavond, den 18en September, 200 man Chinese troepen een aanval hebben gedaan op een Japansch detachement in Peitoying, een voorstad van Moekden, en daarbij gepoogd hebben een brug van den Z. Mantschoerschen spoorweg te vernielen. Hieruit zou zich een gevecht ontwikkeld hebben, waarbij de Japanners aan den winnenden kant waren gebleven. Deze zouden daarna in Peitoying doorgedrongen zijn, vervolgens Moekden bezet hebben, zoo 't heette, ter bescherming van de Japansche ingezetenen.

De Chincezen ontkennen dat hunnerzijds iets tegen de Japanners zou zijn ondernomen. Zij hebben deze verklaring wel aanneembaar gemaakt, daar maarschalk Tsjang Sjoë Liang, gouverneur van Mantschoerije, zelfs nog na het vernemen van het gebeurde bevel gaf het vuur der Japanners niet te beantwoorden, ja, hij liet de wapens in de depots inleveren. Moet men hierin den uitgedrukten wensch zien om de Japanners toch vooral maar geen gelegenheid te geven om zich op een gewelddaad van Chinese zijde te kunnen beroepen, een andere verklaring is ook gegeven. Het leger zou namelijk juist in een tijdperk van reorganisatie hebben verkeerd, waardoor momenteel groote troepenafdeelingen zonder wapenen waren. Hoe 't zij, Chinese afdeelingen werden, zonder wapenen, ontbonden, de officieren werden in hechtenis gesteld.

Hierbij bleef 't niet. Japan deed niet alleen versterking oprukken naar Moekden, het bezette ook weer de haven Tsing tau, in de provincie Sjantoen, dat is het voormalige Duitse pachtgebied, na den grooten oorlog aan Japan toegewezen, dat het, vooral op aandringen van Amerika, later weer aan China terug gaf; hierover heeft het blijkbaar spijt gekregen, althans het heeft er nu een scheepsmacht en landingstroepen heengezonden.

Hoe konden bij Moekden, dat een versterkte Chinese garnizoensplaats was, ook te gelijk Japansche militairen gelegerd zijn? Dit staat in verband met den tweeslachtigen toestand, die de positie van Japan, per verdrag, regelt, als beschermer van den dwars door China loopenden Mantschoerschen spoorweg. Voor de vervulling van deze taak mag het daar langs den spoorweg 16500 man troepen hebben. Zoo had Moekden een Chinese bezetting. Doch tevens in een der voorsteden een Japansch garnizoen. Bij het uitbreken van de moeilijkheden waren in Mantschoerije ongeveer 10.000 Japansche militairen. De bevelhebber in Korea, zond zonder lang bedenken van daar nog een 4000 man en ging zelf naar Moekden. Men bleef beneden het toegestane, men deed *dus* niets bijzonders. Die troepen zijn er niet om vliegen te vangen, dat zij ingingen tegen de bedreiging van de veiligheid was *dus* ook niets bijzonders.

De opmarsch van de troepen was niet geschied op last van Tokio. De goedkeuring van den Mikado werd door den chef van den generalen staf gevraagd. De Mikado riep den geheimen raad bijeen, waar geenszins overeenstemming heeft geheerscht; maar 't slot was, dat, al keurde men de door de krijgsmacht eigenmachtig betoende voortvarendheid niet goed, er toch geen sprake mocht zijn van de troepen te doen terugkeeren. Het leger zou zich echter tot de reeds gedane stappen moeten beperken.

Dit vermocht het voortrollen van de lawine niet meer te stuiten.

In China was de verontwaardiging over de slappe houding der regeering op verschillende wijze tot uiting gekomen. In Nanking, Sjanghai en andere plaatsen hadden indrukwekkende nationale manifestaties plaats. Er is een aanslag gepleegd op den minister van buitenlandsche zaken, die Wang tot aftreden heeft genoopt. Het leger kon maar niet steeds blijven voortgaan met zich over te geven. Het is hier en daar dan ook tot gevechten gekomen, die eigenlijk een oorlogstoestand hebben doen intreden, al blijft de diplomatie spreken van een incident. Naar gelang de stemming van de bevolking, worden hier Japanners, daar Chincezen gemolesteerd. Leidt dit alles in menige streek tot wanorde en onveiligheid, veel erger is 't toch nog gesteld daar waar de ontwapende soldaten, zonder officieren, in duizendtallen roovend, plunderend, moor-

dend de steden en dorpen afloopen, niets en niemand ontziend. Zoo wordt voor die streken dit incident erger dan oorlog.

Er is oorlog en geen oorlog. De Japanners willen niet blijven, maar richten toch de winterkwartieren in! Zij blijven hun macht versterken. De troepen te land tellen reeds 40.000 man, de zeemacht is druk in de weer. Maar zij verzekeren toch: wij willen niet verder, doch wij worden telkens verplicht verder te gaan; wij willen ons zelfs terugtrekken als de veiligheid zeker wordt gesteld, maar wij zien de onveiligheid met den dag toenemen. Zoo blijft de bron van tegenstellingen den vloed voeden.

In dit zeer beknopte overzicht van de berichten zijn alleen de gebeurtenissen vermeld, die te zamen de krijgsbedrijven uitmaken, maar deze zijn in het conflict, zooals het zich tot nu toe gezet heeft en zooals het zich verder aan het ontwikkelen is, geenszins de eenige belangwekkende factoren, al is hun beteekenis niet te onderschatten.

Wij hebben de volgende week te spreken over de notawisselingen tusschen de betrokken regeeringen, over de bemoeienis van den Volkenbondsråd, van Amerika en Rusland, over de partijen in China, over de afscheidingsbeweging in Mantschoerije, en ook daarbij zal meer gewag zijn te maken van verwarring dan van helderheid.

Ingezonden

De tochten der Haagsche afdeeling naar Parijs.

Over de tochten naar de tentoonstelling te Parijs, georganiseerd door de Haagsche afdeeling van O. en W., heeft de voorzitter onzer afdeeling in Het Koloniaal Weekblad van 1 October een verklaring geplaatst, waarin voorkomt dat eenigen, die reden tot ontevredenheid hebben gehad, „tijdelijk vergaten, dat men voor een honderd gulden niet het neusje van den zalm kon krijgen.“

Vele redenen van ontevredenheid van de tweede groep, waarvan ik een der deelnemers was, zijn niet te verklaren en niet te verschoonen geweest door het bedrag der reissom.

De groep heeft 't niet noodig geoordeeld over die klachten officieel te berichten, maar door het officieel verwijt aan het adres van hen, die niet in alle opzichten tevreden zijn geweest, is het wel noodig geworden het hier voorafgaande uit te spreken.

Ook de leden van die groep zullen echter zeker instemmen met de woorden van lof door den voorzitter gericht tot den heer en mevrouw J. C. Baudoin.

G. NYPELS.

Gebruikte Indische kleding voor Armenzorg in Indië.

De inzameling belooft goed te slagen. In de afgelopen paar weken ontving ik uit alle oorden ongeveer 200 pakken, behalve de noodige onder- en kinderkleding en aangezien ik nog niets ontving uit Rotterdam en Amsterdam, meen ik stellig op 300 pakeans te mogen rekenen.

Dat het hard noodig is moge nogmaals blijken uit hetgeen de heer Vrede, directeur van Arbeid aan het Bat. Nieuwsblad mededeelde: „..... Wat de werkloosheid onder de Europeanen betreft, alle symptomen wijzen op een voortdurende doorwerking van de malaise. Het aantal werkgevers aanvragen is wederom sterk gedaald, de aangeboden salarissen zijn sterk verlaagd en blijken soms zelfs miniem. Er waren gevallen, waarin kost en inwoning aangeboden werd, zonder salaris. Het gehalte der zich aanbiedenden is aanmerkelijk gestegen. De uitkeeringen van de comité's nemen zeer toe, de leden van de comité's, die de onderzoekingen verrichten, zijn diep onder den indruk van de stille ellende die geleden wordt....“

En nu gaat het toch niet aan, dat hier in Holland nog zooveel bruikbare Indische kleding ongebruikt op zolders ligt. Laten wij er niet langer over praten, en helpt mij inzamelen, door uw goede kennissen met een en ander op de hoogte te stellen. Schrijft mij een briefkaart en als u het zenden wilt, vrachtgoed is het goedkoopst en een eenvoudige verpakking is voldoende. Ik zou graag alles tegen het einde der maand verzenden, terwijl het I. E. V. dan voor een oordeelkundige verdeling zal zorg dragen.

Bij voorbaat dank.

E. M. HARSVELDT.

Den Haag, Orchideestraat 28.

Berichten der Afdeelingen

Afdeeling Apeldoorn.

„De zeeën van Indië“.

Vrijdagavond, 2 October, hadden wij in „La Bordelaise“ een goed bezochte vergadering, waarop de heer H. A. Schoonhoven een zeer belangwekkende voordracht hield over bovengenoemd onderwerp.

De Nieuwe Apeldoornsche Courant bevat een vrij volledig verslag. Hier zij gerveerd dat de spr. begon met te wijzen op 't feit, dat die zeeën, zoodra de men-

schen varen konden, gelegenheid gaven tot achtereenvolgende volksverhuizingen. Daarna volgde een schets van de beteekenis der K. P. M. voor Indië en Nederland — waarna spr. overging naar de bespreking van de vorming, flora en fauna- en de carthografie. Een en ander werd verduidelijkt door plaatjes uit eenige boekwerken; praeparaten van rivieren van den spreker, lantaarnplaatjes (van de K. P. M.), een schetskaart op het zwarte bord en eenige zeekaarten. Ook was er een routekaart en twee afbeeldingen van schepen der K. P. M., die nu dienst doen in de handelsafdeeling der gemeentelijke M. U. L. O. school. (Wie daarvoor aan ons nog ander materiaal wil afstaan, melde ons dat, en kan rekenen op onze waarachtige dankbaarheid.)

Met dankbaarheid aan onzen kranigen praeses kunnen wij op dezen avond terug zien.

De secretaris herinnerde aan het eind er aan, dat de plannen voor een Wajang- en dansdemonstratie en een tentoonstelling van Indische kunstnijverheid grootere kans van slagen kregen. En dus worden alle leden krachtig opgewekt met:

„Op voor de Indische week! Werft leden!“

Aan de nieuwe leden verzoekt de penningmeester vriendelijk hun contributie te gireeren aan no. 93038 van den heer J. C. Baars.

De secretaris,

J. C. BAARS.

Afdeeling Utrecht.

China's ontwaken.

De afdeeling Utrecht organiseerde een theemiddag in het Geografisch Instituut der Rijks-Universiteit aan de Drift 21 aldaar op Donderdag 8 October 1931 om 14.30.

Dr. Joh. W. Schotman, uit Poortugaal (Rotterdam) zal spreken over „China's ontwaken“ (met lichtbeelden). Thee in de leeszaal van het Instituut, waarbij de heer Schotman uit eigen werk zal voordragen (Proza en Poëzie).

Mededeelingen

VAN HET HOOFDBESTUUR.

Informatie-Bureau.

Het Informatie-bureau der Vereeniging, Korte Voorhout 6, Den Haag, is dagelijks geopend van 10—12 en van 2½—4 uur (des Zaterdags alleen tot 12 uur).

Van de Studie-Commissie.

Vergadering op Zaterdag 10 October e.k. te 2 uur in het gebouw der Vereeniging.

Punten van behandeling:

1. Opening.
2. Notulen.
3. Ingekomen stukken.
4. Voorstel tot het benoemen van Vertegenwoordigers der Studie-Commissie in Oost- en West-Indië.
5. Mededeelingen van den 1en Gedelegeerde der Commissie, den heer W. Meijer.
6. Rondvraag en sluiting.

De Secretaris,

VAN DER BRUGH.

Ter kennisneming van de besturen der afdeelingen wordt gebracht dat de heer Dr. W. F. Stutterheim, Directeur der A. M. S. te Solo, zich thans hier te lande met verlof bevindt. Hij is tijdens zijn verblijf in Indië in de gelegenheid gesteld eenige studiereizen te ondernemen op Bali en mag gelden als een uitnemend kenner van Land en Volk, meer in het bijzonder van de Balische kunst. Zijn laatste publicatie „Oudheden van Bali“ heeft zeer de aandacht getrokken van allen die zich interesseeren voor de beschaving van het „Gebedijde Eiland“.

Genoemde heer die begin 1932 weder naar Indië terugkeert, heeft zich bereid verklaard tot het houden van voordrachten voor de afdeelingen in de maand December e. k.

Zijn adres is: Hôtel Rijnland, Leiden.

VAN DE REDACTIE.

Luchtpost naar Indië.

Met het vliegtuig, dat op 1 October van Schiphol naar Ned-Indië is vertrokken, werden 27 zakken luchtpost verzonden met een totaal gewicht van 249 K.G., 525 G. bruto en 225 K.G., 860 G. netto.

De zending bevatte 13663 stukken beneden 5 gram, 463 briefkaarten en postwissels en 5472 stukken zwaarder dan 5 gram; in totaal 19598 stuks.

Radiotelefoonverkeer met Ned-Indië.

Uitbreiding van den dienst tot Noord-Sumatra.

Met ingang van 1 October a.s. wordt het radiotelefoonverkeer geopend tusschen Nederland en het Noordelijk deel van Sumatra via Bandoeng.

Tot dit verkeer zijn toegelaten de gouvernementnetten „Sumatra's Oostkust“ en „Atjeh en Onderhoorigheden“ en de netten der Deli Spoorweg Maatschappij, voorloopig met uitzondering van het locale net Medan. Te Medan kunnen de gesprekken voorloopig alleen worden gevoerd in de aldaar ingerichte

radiospreekcel, waarin meerdere personen gelijktijdig aan een gesprek kunnen deelnemen.

Het tarief bedraagt f 39,— per gesprek van 3 minuten en f 13,— voor elke volgende minuut.

Radiotelefoonverkeer met Indië.

GEDURENDE de maand September 1931 werden in het radiotelefoonverkeer met Ned.-Indië in totaal 332 gesprekken gevoerd, waarvan er 125 in Nederland en 207 in Indië werden aangevraagd.

VAN de hier te lande aangevraagde gesprekken hadden er 79 betrekking op zakelijke en 46 op familieaangelegenheden. Voor Indië bedroegen deze getallen resp. 100 en 107.

IN totaal werden 184 gesprekken in Nederland van huis uit gevoerd, waarvan in Nederland 76 en in Indië 108 werden aangevraagd.

IN het radiotelefoonverkeer Europa—Ned.-Indië via Nederland werden in September in totaal 9 gesprekken gevoerd, n.l. met Engeland 6, Hongarije 2 en Tsjecho-Slowakije 1.

Boottrein Genua—Holland N.V. Stoomvaart Maatschappij Nederland.

HET AGENTSCHAP 's Gravenhage der N.V. Stoomvaart Maatschappij Nederland, de firma Crans & Co., Plein 22A, Den Haag, meldt, dat de boottrein aansluitende op het thuisvarende mailschip Prins der Nederlanden, d.d. 8 October a.s. te Genua verwacht, Vrijdag 9 October a.s. des morgens 9.49 uur aan het Station Staatsspoor in Den Haag zal aankomen.

Luchtpost uit Indië.

BLIJKENS mededeeling van de Indische administratie heeft het retourvliegtuig „de Ooievaar” van de Holland—Indiëdienst ruim 200 K.G. post aan boord.

HIERVAN is 53 K.G. 490 G. bestemd voor Amsterdam, 98 K.G. 055 G. voor Amsterdam (verdere verzending) 55 K.G. 170 G. voor 's Gravenhage, en 11 K.G. 850 G. voor Rotterdam.

Bestemd voor uitzending naar Nederlandsch-Indië.

W. P. Broekema, hoofdonderwijzer bij het o.l.o., Overtoom 210-II, Amsterdam-W.

WISKUNDE - BOEKHOUDEN
 Privaatlessen f 2.50 per maand. 5261
F. TERSTEEGE
 GOUDSBLOEMLAAN 15. DEN HAAG. Tel. 339022.
 Aanbevolen adres voor Leden van „Oost en West”.

VIRILINE

VOOR NA

Strijdt tegen vroegtijdige veroudering met VIRILINE & FERTILINE verjongingstabletten

van Dr. RICH. WEISS, welke zorgen voor een algeheele opleving van het menselijk organisme.

Vraagt gratis toezending van onze brochure „VERJONGING”. 5166

CHEMO-PHARMACIA H. O., Paul Gabriëlstr. 58-60 DEN HAAG

HACO'S HANDELMAATSCHAPPIJ, Parallelweg 46 MAASTRICHT

FERTILINE

VOOR NA

In Nederland aangekomen verlofgangers.

H. H. Ong, ambt. 3e kl. b.d. dienst der In- en Uitvoerr. en Acc., van Speykstraat 143, Den Haag; mevr. A. v. d. Sommen, geb. Fredrikz, onderw. b.h. O.W.L.O., Baronielaan 24, Breda; C. Godfried, comm. b.d. S.S. en Tr., Voltastr. 34, Den Haag. D. Banning, chef-instrumentmaker b.d. dienst voor Waterkracht en Electriciteit, Rozengracht 160 I, Amsterdam; J. P. A. Haaxman, referendaris b.h. hoofdkantoor v.d. dienst der Volksgez., v. Aerssenstr. 290, Den Haag; A. Godin, ambt. 3e kl. b.d. dienst der In- en Uitvoerrechten en Acc., Reinkenstr. 70, Den Haag; W. Goldman, gedipl. analiste b.d. dienst der Volksgez., Beeklaan 340, Den Haag; mej. G. J. Harms, hoofdonderw. b.h. O.W.L.O., p.a. Ned.-Ind. Handelsb., Den Haag; H. J. D. Veen, ass.-res. b.h. B.B., Heerenweg 187, Heemstede, post Haarlem; G. A. F. A. Bouricius, gezaghebber b.h. B.B., W. de Zwijgerlaan 38, Den Haag; R. la Fontaine, inspecteur 2e kl. b.d. pandhuisdienst, p.a. Ned.-Ind. Handelsbank, Den Haag; mej. E. C. Beijnon, comm. b.h. dept. der B.O.W., Archimedesstraat 35, Den Haag; A. Leijds, ambt. tijd. ter besch. v.h. Best. v.d. J.P. Coenstichting te Batavia, 2e Adelheidstr. 222, Den Haag; D. F. Pronk, ass.-res. b.h. B.B., Corn. Jolstraat 50, Scheveningen; W. Th. J. I. Weselingh, adsp.-ambt. 2e kl. b.d. dienst der In- en Uitvoerr. en Acc., Soestdijkschekade 34, Den Haag; J. C. Mann, ass.-res. bij het B.B., Riouwstr. 112, Den Haag; ir. M. B. Tideman, ing. 1e kl., v.d. Landsgebouwen Wilhelminalaan 12, Haarlem.

Financieele Berichten.

Opgave van de N. V. Haagsche Boaz-Bank, Molenstraat 45, Den Haag.

Noteeringen ter beurze van Amsterdam

	28 Sept.	5 Oct.
1931		
Aandeelen Koloniale Bank	72 ¹ / ₂	68 ¹ / ₂
„ Ned. Ind. Handelsbank	79 ¹ / ₂	68
Cert. aand. Ned. Handel Mij.	99	89 ⁷ / ₈
Aandeelen Alg. Exploratie Mij.	54 ¹ / ₄	52
„ Kon. Petroleum Mij.	150 ¹ / ₂	133
„ Rubber Cult. Mij. A'dam.	50	49
„ Ned. Ind. Suiker Unie	109	93
„ Ned. Scheepvaart Unie	90	81 ¹ / ₄
„ Handelsverg. A'dam	207 ¹ / ₂	178 ¹ / ₄
„ Deli Batavia Mij.	140	129 ¹ / ₂
„ Deli Maatschappij	170 ¹ / ₂	159 ³ / ₄
„ Senembah Mij.	192 ¹ / ₂	175
„ Deli Spoor	90	86 ¹ / ₂
„ Ned. Ind. Spoorweg Mij.	97	84 ¹ / ₂
„ Philips Gloeil. (nieuwe)	60 ¹ / ₄	55 ³ / ₈
Cert. aand. Margarine Unie	128 ³ / ₈	113
Wisselkoersen		
	Verkoop	
Londen	9.45	
New York Cable	2.49	
Berlijn	57.15	
Parijs	9.82	
Brussel (Belga)	34.85	
Zurich	48.67 ¹ / ₂	
Weenen	31.50	

Mutatiestaat van 30 September tot 7 October '31

Nieuwe Leden:

Prof. Mr. H. A. Idema, Leiden, Cronesteinkade 2. J. Duyvetter, Apeldoorn, Huize „Valkhof”, 2de Beukenlaan 32.
 Mejuffrouw H. C. van Gogh, Apeldoorn, Molle-
 ruslaan 23.
 Mejuffrouw A. S. de Haas, Apeldoorn, Deventer-
 straat 24.
 H. J. Schoonhoven, Apeldoorn, Koningin Hortense-
 laan 192.
 A. J. Visscher, Fijnhout-handelaar, Apeldoorn, Griff-
 straat 27.
 C. Esselink, Apeldoorn, Jachtlaan 12.
 Mevrouw J. Budelman—Croese, Apeldoorn, Friso-
 laan 27.
 Mevrouw R. Stokvis, Nijmegen, Groesbeeksche Weg
 48.
 Jhr. W. J. de Jonge, Nijmegen, Fransche Straat 67.
 Mr. B. W. F. van den Brand, Scheveningen, Gevers
 Deynootweg 111.
 Mejuffrouw C. L. Kleijheeg, Den Haag, Lijsterbes-
 straat 24.

Nieuwe Begunstigster.

Mevrouw de Hoog—Brand, Apeldoorn, Kanaal Nrd
 56.

Voorgesteld door:

den heer Mr. E. Rijke te Leiden.
 het Afdelingsbestuur van Apeldoorn.
 den heer H. A. Schoonhoven te Apeldoorn.
 den heer J. C. Baars te Apeldoorn.
 den heer E. W. van Toledo te Apeldoorn.
 den heer H. Oostwald te Apeldoorn.
 den heer M. Jansen te Nijmegen.
 den heer G. J. Burger te Nijmegen.
 Eigen aanmelding.
 den heer H. A. Borggreve te Den Haag.

Voorgesteld door:

Mejuffrouw E. Buwalda te Apeldoorn.

Afschrijvingen:

Mejuffrouw P. J. Keuchenius, Zeist, De Genestet-
 laan 26.
 P. H. Soetens, Nijmegen, Groesbeeksche Weg 147.
 P. van der Houwen, Kijkduin, Duinlaan 137 (Afd.
 Den Haag).

A. V. Poggemeier Jr., Amsterdam, Binnen Bantam-
 merstraat 20.
 Mejuffrouw J. B. Poggemeier, Amsterdam, Binnen
 Bantammerstraat 20.

R. I. P.

Mevrouw G. Boorsma—Diepering, Den Haag, Swee-
 linckstraat 20.

L. van Gent, Nijmegen, St. Annastraat 172.

Adresveranderingen:

Rectificatie: Het juiste adres van H. J. Wolff, W.-I.-Ambtenaar m.v., is: Den Haag, Carpentier-
 straat 197.
 H. J. van Haeften, Ass.-Resident, m.v., van: Den
 Haag, Bentinckstr. 152, naar: Hilversum, Zonne-
 laan 14.
 W. A. G. Perks, Controleur B.B., van: Utrecht, Am-
 sterdamsche Straatweg 14bis, naar: Batavia-Cen-
 trum, p.a. Departement B.B.
 K. J. Wijngaarden, Ass.-Resident, van: Rotterdam,
 Noordsingel 53, naar: Palembang.
 L. Les, Candidaat-Gezaghebber B.B., van: Batavia-
 Centrum, Kebon Sirih 6, naar: Rotterdam, Noord-
 singel 115, f 5.—
 G. Lottering, Leeraar M.O., van Bergen-op-Zoom,
 van Hasseltstraat 10, naar: Hoorn, Drieboomlaan
 54, f 5.—
 J. Legel, Apeldoorn, van: v. Rhemenslaan 7, naar:
 Boschweg 6.
 Mevrouw Dr. L. M. Coster—Wijsman, Groningen,
 van: H. W. Mesdagplein 1, naar Quintuslaan 13.
 J. L. van der Kloet, Arts, van: Haarlem, Schoter-
 singel 127, naar: Den Haag, Laan van Meerder-
 voort 357, f 5.—

J. F. M. Banens, van: Nijmegen, naar: Den Haag,
 Laan van Meerdervoort 281, f 5.—
 J. Vellenga, Oud Hoofd Mulo N.-I., van: Velp,
 Ringallee 25, naar: Den Haag, Prins Maurits-
 laan 30, f 5.—
 J. Hendriks, Oud Ass.-Resident, van: Padang-Sidem-
 poean, naar: Den Haag, p.a. N.-I. Escompto Mij.
 A. D. E. Abendanon, Den Haag, van: Laan v.
 Meerdervoort 370, naar: Sweelinckstraat 52.
 F. C. Brandon, Den Haag, Sweelinckplein, van:
 33, naar: 32.
 C. G. Daniëls, Oud-Kolonel N.-I.-L., Den Haag,
 van: Fred. Hendriklaan 13, naar: Viviënstraat 76.
 Mevrouw C. J. de Haas, Den Haag, van: Jozef
 Israëllaan 9, naar: Flatgebouw Groenendaal II,
 van Alkemadelaan.
 J. Lameyn, Oud O.-I.-Ambtenaar, Den Haag, van:
 Ieplaan 53, naar: Laan v. Meerdervoort 131.
 P. Cool, thans: Leider Pestbestrijding te Semarang.
 J. W. A. Verpalen, Gedipl. Gezaghebber B.B., van:
 Pamangkat, naar: Sambas.
 Mevrouw M. C. Kruij—Bouvy, Den Haag, van:
 Ieplaan 152, naar: Banaanstraat 29.